

Bacheloroppgave

EK206E

Entreprenørskap og småbedriftsledelse

Entreprenørskap blant ferdigutdannede økonomer

Hvor viktig er utdanning?

Tommy Nilsen

og

Torstein Aase Johnsen

Bodø, 20.mai 2009

Handelshøgskolen
i Bodø

Abstract

This study discusses entrepreneurship intentions in an educational perspective through a quantitative approach. Education in entrepreneurship is widely accessible through specific entrepreneurship courses and more general business degrees. The research question explored through this study is how important education in entrepreneurship is in relation to entrepreneurial intentions. The theory of planned behavior (Ajzen, 1991) is used as a framework to explore the relation between education and entrepreneurial intention.

To conduct this survey 431 graduates with a bachelor or master degree from Bodø Graduate School of Business have been asked to answer a questionnaire. This study reports the findings from a total of 200 answers.

The empirical findings show how education affects entrepreneurial intentions. The results indicate a weak relationship between education in entrepreneurship and suggest that most of this effect is explained through the theory of planned behavior. However, this study's most significant finding is a direct link between education in entrepreneurship and increased entrepreneurial intentions that exceeds the explanations through the theory of planned behavior.

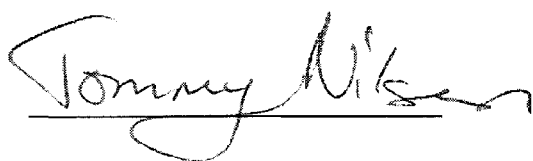
Forord

Denne oppgaven er en bacheloroppgave som er skrevet som siste arbeidsdel av entreprenørskapsprofilering innenfor bachelorutdanningen i økonomi og ledelse ved Handelshøgskolen i Bodø. Oppgaven utgjør 15 studiepoeng og er skrevet vårsemesteret 2009.

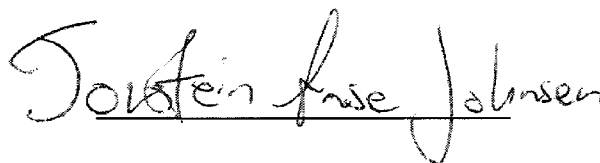
Formålet med oppgaven er å undersøke hvor viktig utdanning er for entreprenørskapsintensjoner hos ferdigutdannede økonomer. Undersøkelsen tar for seg studenter som har gått ut fra Handelshøgskolen i Bodø etter reformen "kunnskapsløftet" innførte bachelor/master. Som teorigrunnlag for utredningen bruker oppgaven teorien om planlagt atferd (Ajzen, 1991) som rammeverk.

Vi ønsker å takke vår veileder, professor Lars Kolvereid for god og verdifull veiledning, samt grundig hjelp og innføring i metodefaget og hjelp i analyseprogrammet SPSS. Samtidig må vi understreke at vi setter pris på å få tilgang til Kolvereids private bibliotek hvor vi har fått gode utlånsordninger. En takk går også til førsteamanuensis Espen John Isaksen som har vært til stor hjelp med innspill til oppgaven, samt uvurderlig hjelp under vår "prøv-og-feil" opplæring innen SPSS. Deretter vil vi takke vi postdoktor Bjørn Willy Aamo for hjelp med opprettelse av spørreskjemaet i Questback, samt annen hjelp under prosessen med innsamling av data og utforming av spørreskjemaet. Vi vil takke HHB for at de ønsket et samarbeid med oss i forbindelse med kandidatundersøkelsen og at de har stilt mye resurser til vår disposisjon. I den sammenheng vil vi også takke dekanus Frank Lindberg og fakultetsdirektør Steinar Stene-Sørensen for at de signerte brevet vi sendte respondentene og at HHB betalte alle utgiftene i forbindelse med undersøkelsen.

Bodø, 20. mai 2009

Tommy Nilsen

Torstein Aase Johnsen

Sammendrag

Verden har i underkant av det siste året opplevd en finanskrisa på størrelse med den i 1987. Mange både store og små bedrifter har gått konkurs eller blitt lagt ned. Folk kjøper færre nye biler, reiser mindre og har byttet champagnen med pappvin. Konkurransen mellom bedriftene har blitt hardere både nasjonalt og internasjonalt. For å møte denne nå enda tøffere konkurransen er det viktig at Norge har fokus på entreprenørskap og nyetableringer av bedrifter. For å kunne ha fortsatt vekst må det startes flere bedrifter enn det legges ned.

Vi vil undersøke om utdanning har effekt på hva slags intensjoner økonomer utdannet fra Handelshøgskolen i Bodø har mot å starte bedrifter. Ettersom entreprenørskap er viktig nå, kanskje i større grad enn på lenge, vil vi vite i hvor stor grad denne gruppen vil være kandidater for å starte bedrifter. Vi har kommet frem til følgende problemstilling:

”Hvor viktig er utdanning for entreprenørskapsintensjoner blant ferdigutdannede økonomer?”

Vi har undersøkt interessante faktorer for å se på hva som påvirker intensjoner mot entreprenørskap. For å forklare intensjoner har vi brukt Icaak Ajzens (1991) teori om planlagt atferd som plattform. Her har vi sett på faktorer som holdninger, subjektive normer og oppfattet mestringskontroll som kan forklare intensjon. Videre har vi primært sett på i hvor stor grad utdanning innen entreprenørskap har effekt på intensjoner og her brukt læringsteori som grunnlag. Læringsteori bundet opp mot entreprenørskap finnes det lite av, og vi har derfor vært nødt til å basere deler av denne litteraturen på empiri.

For å innhente informasjon utarbeidet vi et spørreskjema som vi fikk svar på gjennom internett. Vi sendte ut 431 brev og purret gjennom SMS noe som resulterte i at vi fikk 280 svar. Analysen ble gjennomført ved hjelp av statistikkprogrammet SPSS 17.0 for Windows til å gjennomføre blant annet frekvensanalyser, reliabilitetstester, korrelasjonsanalyse, regresjonsanalyse, prinsippal komponentanalyse og krysstabulasjon. Resultatene forklarer sammenhengen mellom de faktorene vi har undersøkt opp mot intensjoner. Undersøkelsen viser at vi får støtte for 5 av 7 hypoteser. Vi finner sammenheng mellom utdanningsvariablene, og at de kan forklare 3,8 % av intensjonene utover det teorien om planlagt atferd forklarer. Det mest interessante resultatet som kom frem av analysen var at fant vi en direkte sammenheng mellom profilering/spesialisering innen entreprenørskap mot entreprenørskapsintensjoner som ikke forklares gjennom planlagt atferdmodellen.

Innholdsfortegnelse

Abstract	I
Forord	II
Sammendrag	III
Tabelloversikt	VII
Figuroversikt	VIII
Vedleggsoversikt:	IX
Ordliste	X
1. Innledning	1
1.1 Bakgrunn og aktualisering	1
1.2 Problemstilling	1
1.3 Avgrensning	2
1.4 Oppgavens teoretiske utgangspunkt	2
1.5 Filosofi, etikk og miljø	3
1.6 Oppbygning	6
2. Litteratur	7
2.1 Utdanning innen entreprenørskap	7
2.1.1 Hvordan kan entreprenørskap læres?	8
2.1.2 Strategiplanen for entreprenørskap	12
2.1.3 Ungt Entreprenørskap	13
2.1.4 Forskning på entreprenørskapsutdanningen	14
2.1.5 Yrkesfaglig bakgrunn	14
2.2 Teorien om planlagt atferd	15
2.2.1 Holdninger	16
2.2.2 Subjektive Normer	17
2.2.3 Oppfattet atferdskontroll - evne til mestring	17
2.3 Kontrollvariabler	18

2.3.1 Foreldre entreprenører.....	18
2.3.2 Foreldre høyere utdanning	18
2.3.3 Alder	19
2.3.4 Kjønn.....	19
2.4 Forskningsmodell	20
2.5 Problemstilling og hypoteser	21
2.6 Oppsummering	23
3. Metode.....	24
3.1 Hva er metode?.....	24
3.2 Datainnsamling.....	24
3.3 Utarbeidelse av spørreskjema.....	28
3.4 Populasjon og utvalg	29
3.5 Bortfallsanalyse	32
3.6 Analysemetoder	32
3.6.1 Korrelasjonsanalyse	32
3.6.2 Regresjonsanalyse.....	33
3.6.3 Prinsippal komponentanalyse	33
3.6.4 Cronbachs alpha.....	34
3.6.5 Reliabilitet og validitet.....	34
3.7 Operasjonalisering av variablene.....	35
3.7.1 Læringsvariabler	36
3.7.2 Teorien om planlagt atferd.....	40
3.7.3 Prinsippal komponentanalyse	42
3.7.4 Kontrollvariabler.....	46
3.8 Oppsummering	49
4. Analyse.....	50
4.1 Utdanning	53

4.1.1 Entreprenørskapskurs.....	53
4.1.2 Yrkesfag.....	54
4.1.3 Spesialisering.....	55
4.1.4 Entreprenørskapserfaring.....	56
4.1.5 Oppsummering av læringshypoteser.....	57
4.2 Teorien om planlagt atferd.....	58
4.2.1 Holdninger.....	58
4.2.2 Subjektive normer.....	58
4.2.3 PBC - Oppfattet atferdskontroll.....	59
4.2.4 Oppsummering av variablene om planlagt atferd.....	59
4.4 Oppsummering.....	60
5. Konklusjon.....	62
5.1 Kritikk av oppgaven.....	63
5.2 Forslag til videre forskning.....	64
Referanseliste.....	65

Tabelloversikt

Tabell 2.1: Opplæringsmatrise	10
Tabell 3.1: Resultat fra telefonpurring.....	28
Tabell 3.2: Oversikt over variablene.....	35
Tabell 3.3: Krysstabell, elevbedrift og studentbedrift.....	36
Tabell 3.4: Kurs med Ungt entreprenørskap.....	36
Tabell 3.5: Videregående utdanning hos respondentene.....	37
Tabell 3.6: Utdanningsgrad hos respondentene.....	37
Tabell 3.7: Profilerings/spesialisering ved HHB.....	37
Tabell 3.8: Reliabilitetsanalyse av entreprenørskapsferingsvariabelen.....	39
Tabell 3.9: Krysstabell med foreldre/selvstendig næringsdrivende.....	40
Tabell 3.10: PCA1.....	43
Tabell 3.11: PCA2.....	44
Tabell 3.12: PCA nye variabler.....	45
Tabell 3.13: PCA ny variabel for intensjon.....	46
Tabell 3.14: Krysstabell med foreldre/selvstendig næringsdrivende.....	46
Tabell 3.15: Foreldre som selvstendig næringsdrivende.....	47
Tabell 3.16: Krysstabell med foreldre/høyere utdanning.....	47
Tabell 3.17: Foreldre med høyere utdanning.....	48
Tabell 4.1: Median, standardavvik og VIF-verdi	50
Tabell 4.2: Korrelasjonsmatrise.....	51
Tabell 4.3: Regresjonsanalyser.....	51
Tabell 4.4: Regresjonsmodeller.....	52
Tabell 4.5 Resultater fra hypotesetestingen.....	61

Figuroversikt

SIDETALL

Figur 1.1: Tidlig fase entreprenøriell aktivitet i innovasjonsdrevende land.....	3
Figur 1.2: Oppgavens oppbygning.....	6
Figur 2.1: Verktøykassen.	7
Figur 2.2: Intensjoner og alder.....	19
Figur 2.3: Forskningsmodellen.....	20
Figur 2.4: Hypoteser	22
Figur 3.1: Svar fra respondentene.....	26
Figur 3.2: SMS nummer 1 og 2.....	27
Figur 3.3: SMS nummer 3.....	27
Figur 3.4: Grafisk fremstilling endelig utvalg.....	31
Figur 3.5: Aldersfordeling av respondentene.....	48

Vedleggsoversikt:

Vedlegg 1: Brev til respondentene

Vedlegg2: Spørreskjema

Vedlegg 3: Fordelingskurver

Ordliste

Teori

Læring av entreprenørskap:	Når en person lærer om hva som skal til for å starte å drive en bedrift.
Teorien om planlagt atferd:	En teori utviklet i 1991 av Icak Ajzen som forklarer hvorfor du tar de valgene du gjør. Modellen forklarer at valgene blir tatt på bakgrunn av holdninger, subjektive normer og eller oppfattet atferdskontroll som sammen danner intensjoner mot atferd.
Holdninger:	Summen av de overbevisingene eller troen man har om en bestemt atferd eller handling.
Subjektive normer:	Handler om den påvirkningen mennesket i et sosialt miljø har på et individ.sine atferdsmessige intensjoner.
PBC:	Oppfattet atferdskontroll – hvor stor tro du har til at du kan utføre en handling. I oppgaven er PBC, oppfattet atferdskontroll og oppfattet evne til mestring brukt om hverandre med samme betydning.
Intensjoner:	Er hensikten eller tanken du har om å gjøre noe.
Metode	
PC-analyse:	Datareduksjonsteknikk som finner ut hvilke variabler som lader på felles komponenter og konstruerer nye variabler som forklarer så mye som mulig av den totale variasjonen.
Korrelasjonsanalyse:	Ser på samvariasjon mellom variablene det vil si hvordan de varierer i forhold til hverandre.
Regresjonsanalyse:	Analyse av sammenhenger mellom en avhengig variabel og en eller flere uavhengige variabler. Brukes blant annet til hypotesetesting hvor signifikansnivået testes.
Kontekst	
Kandidatundersøkelse:	Spørreundersøkelse brukt på tidligere studenter for å kontinuerlig utvikle og forbedre studietilbudet.
HHB:	Handelshøgskolen i Bodø.
Entreprenør:	En person som tar risiko og starter et nytt foretak.
Entreprenørskap:	En prosess der det skapes noe nytt som har verdi.

1. Innledning

1.1 Bakgrunn og aktualisering

Valg av tema for oppgaven har bakgrunn i vår profilering innenfor entreprenørskap. Temaet innenfor hvorfor personer starter bedrifter er allerede mye forsket på og vi vet mye om hvilke faktorer som påvirkes. Siviløkonomutdanningen i Bodø (SiB) har ved flere anledninger gjennomført kandidatundersøkelser blant tidligere studenter. Kandidatundersøkelsen har vært utført 6 ganger tidligere i 1989, 1993, 1995, 1997, 2001 og 2004. Denne undersøkelsen prøver å kartlegge ulike forhold hos uteksaminerte studenter. I forbindelse med denne oppgaven har vi gjennomført årets undersøkelse med formål å få svar på vår problemstilling. Undersøkelsen danner grunnlaget for vår analyse og utredning av problemstillingen. I tillegg til å være grunnlaget for denne oppgaven skal svarene fra undersøkelsen brukes til profileringsarbeid ved HHB og til andre studentoppgaver eller forskningsarbeid.

For å aktualisere oppgaven har vi tatt utgangspunkt i en ny gruppe som det ikke har vært gjennomført slike studier på. Høsten 2003 ble kvalitetsreformen for høyere utdanning innført (Grønli, 2002). Dette betydde at studiene ved høyskoler og universiteter ble lagt om. Reformen innebar blant annet en innføring av gradene bachelor og master. Studenter som har gått ut med bachelor eller mastergrad fra Handelshøgskolen i Bodø har tidligere ikke vært undersøkt tidligere, og vi vet dermed ikke hva denne reformen har hatt å si for entreprenørskapsintensjoner. Noen av disse elevene har også vært en del av nyere læreplaner på ungdomskole og videregående som også har hatt fokus på entreprenørskap og vi vil også se på effekten av dette.

1.2 Problemstilling

Problemstilling i denne oppgaven er om utdanning innen entreprenørskap har noe å si for intensjonen om å starte bedrift. For å forske på dette har vi sammenlignet de som har tatt spesialisering/profilering eller andre kurs innen entreprenørskap mot de som ikke har det. Vi velger vi å se om dette påvirker intensjonen til respondentene.

Dette leder oss frem til følgende problemstilling:

”Hvor viktig er utdanning for entreprenørskapsintensjoner blant ferdigutdannede økonomer?”

Vi tar utgangspunkt i teori både om utdanning og atferd når vi undersøker problemstillingen og ser om det er andre faktorer som kan ha innvirkning på intensjonene mot entreprenørskap.

1.3 Avgrensning

Mye av avgrensningen skjer i oppbygningen av problemstillingen. Ved å si at du må ha tatt økonomistuede ekskluderer vi alle som har utdannet seg innen for andre fagfelt. I tillegg velger vi å se på studenter som har utdannet seg ved Handelshøgskolen i Bodø. Vi velger også å kun se på studenter som er ferdigutdannet etter bachelor/master ordningen ble implementert.

Vi begrenser undersøkelsen til å ikke se på om faktisk populasjonen har startet bedrift, men heller se om de har intensjoner om å gjøre det. Grunnen til dette er at det er relativt få år siden populasjonen var ferdigutdannet ved Handelshøgskolen. Dette gjør at økonomene har hatt liten tid til å sette intensjonene sine ut i live og med vår innleveringsfrist har vi ikke mulighet til å følge populasjonen videre i for eksempel en longitudinell undersøkelse.

1.4 Oppgavens teoretiske utgangspunkt

For å forstå hvor viktig utdanning er for de som har tatt økonomiutdanning ved HHB trenger man et teoretisk utgangspunkt. Vi har valgt utdanningsteori og atferdsteori for å forklare hvilke faktorer som ligger til grunn for entreprenørskapsintensjoner økonomer fra HHB har.

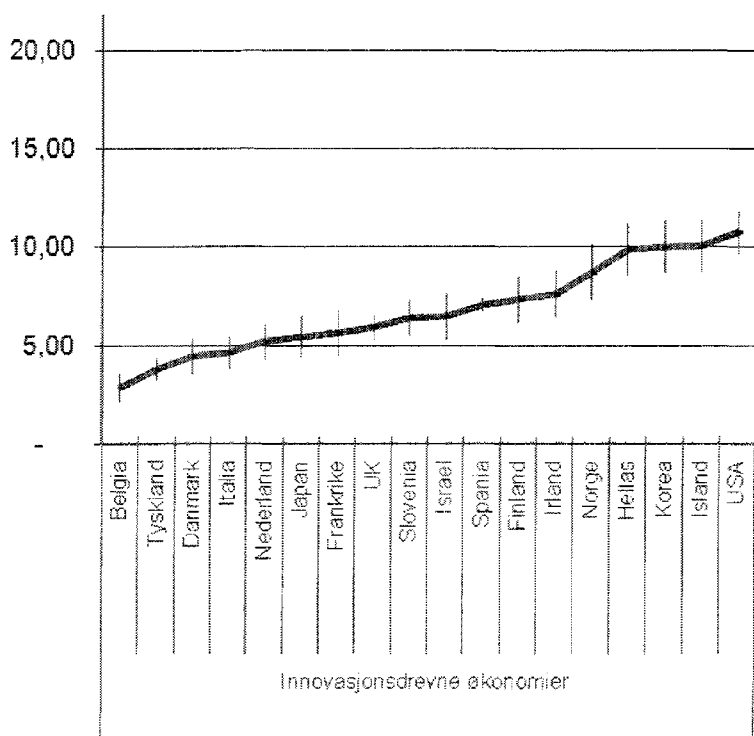
Vi har valgt utdanningsteori fordi dette er et tema det er forsket relativt lite på i sammenheng med entreprenørskap. Det finnes mye generell teori rundt læring og læringsteknikker, men lite av dette er knyttet opp mot bedriftsetableringer eller entreprenørskap. Det finnes mye kurs og utdanning som har tema entreprenørskap og vi ønsker å se om vi kan finne en sammenheng mellom disse og intensjon.

Videre har vi valgt å bruke atferdsteori og i den sammenheng Icek Ajzens (1991) teori om planlagt atferd som teorigrunnlag. Denne teorien er anerkjent og brukt i svært mange forskjellige sammenhenger. Dette er en av de mest brukte grunnlagene for å forklare entreprenøriell atferd og intensjon.

Ajzens (1991) teori om planlagt atferd sier at det er holdninger, subjektive normer og oppfattet atferdskontroll som til sammen forklarer en intensjon. Vi har brukt Ajzens teori som base til konstruksjon av forskningsmodellen. Vi har lagt til en del om læring/utdannelse og fjernet delen om faktisk atferd. Ut i fra læringsteorien og teorien om planlagt atferd har vi konstruert noen hypoteser. Disse hypotesene er konstruert med bakgrunn i tidligere forskning med lignende problemstilling eller teorigrunnlag. Med teorien som fundament har vi konstruert en base til å hjelpe oss å finne svar på problemstillingen.

1.5 Filosofi, etikk og miljø

Entreprenørskap er viktig for å skape arbeidsplasser og konkurranse. Hele verden har høsten 2008 vært igjennom en finanskrisen hvor enorme verdier er tapt. Global Entrepreneurship Monitor (GEM) er et samarbeidsprosjekt mellom 43 deltagerland med hensikt å kartlegge hvor stor del av befolkningen som ønsker å starte bedrift og hvorfor. Den norske GEM rapporten for 2008 viser at det er om lag 256 000 mennesker i Norge som er i en tidlig fase av entreprenørskap. Av disse er rundt 30 prosent kvinnelige entreprenører og hele gruppen utgjør 8,7 prosent av befolkningen mellom 18 og 64 år. Sammenlignet med andre innovasjonsdrevende land har Norge allerede høy grad av entreprenøriell aktivitet (Bullvåg et al., 2009).

Figur 1.1: Tidlig fase entreprenøriell aktivitet i innovasjonsdrevende land. Kilde: Bullvåg et al., (2009)

Denne allerede høye aktiviteten av entreprenørskap gjør at det kan være lurt å spørre seg om vi trenger å bruke ressurser på å øke den ytterligere. Entreprenørskap fører blant annet til nye arbeidsplasser, mer konkurranse, bedre effektivitet i økonomien og gjør at Norge blir mer konkurransedyktig internasjonalt.

Samtidig kan for mye entreprenørskap muligens ha en negativ effekt. Ved for mye konkurranse kan det gjøre at flere bedrifter gjør det dårlig i stedet for at noen få gjør det godt. Verdiskapningen ved for høy konkurranse vil være mindre enn ved at noen få skaper bedre og tryggere arbeidsplasser. Norge er et innovasjonsland og dermed er oppfinnelser og nyskaping viktig. Samtidig holder det ikke med en god idé eller oppfinnelse hvis du ikke vet hvordan du skal tjene penger på produktet. Ved at Norge (gjennom regjeringen) bruker mye ressurser på innovasjon og forskning er det bra at det finnes folk som er villig til å ta risiko å starte bedrifter. Å si at vi har for få eller for mange entreprenører er vanskelig, men gjennom en god utdanning vil trolig norske entreprenører ha et bedre utgangspunkt enn andre som mangler utdanning. Vi mener at økonomiutdanning er en form for entreprenørskapsutdanning fordi økonomiutdanningen tar for seg veldig mange av de viktigste faktorene ved å starte, differensiere og drive en bedrift. Vi mener at entreprenørskap er viktig for det norske samfunnet og det er av stor betydning at Norge skaper et miljø som er positivt til nyetableringer.

Når man ønsker å gjennomføre en hvilken som helst undersøkelse er det viktig å se på noen forskningsetiske prinsipper (Johannessen et al., 2004). All virksomhet/forskning vil ha innvirkning på menneskene man forsker på. Derfor er det viktig å ikke støte eller fornærme respondentene slik at man får ærlige og ekte svar. Vi fikk under datainnsamlingsprosessen vite at noen fikk oppfattet vår fremgangsmåte som masete og uprofesjonell.

Vi fikk gjennom telefonrunden beskrevet, i datainnsamlingskapittelet i metoddelen, et godt inntrykk av hvordan de fleste respondentene oppfattet oss som representanter for HHB. Inntrykket vårt er at fordi utvalget besto av tidligere studenter og denne gruppen vet hva spørreundersøkelser brukes til var de nok mer positive enn andre grupper nødvendigvis er. Gjennom hele datainnsamlingsprosessen har vi hatt i bakhodet at vi representerer HHB og mener selv at vi gjort gode etiske og forskningsmessige valg.

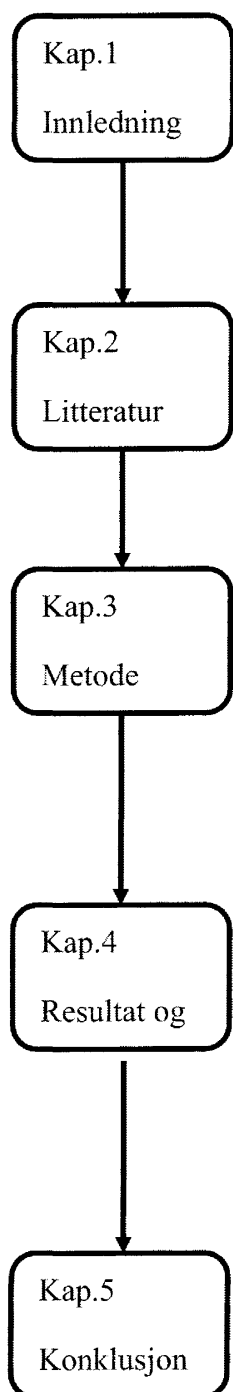
I løpet av prosessen har vi hatt tilgang til en stor mengde persondata, av både sensitiv og ikke sensitiv karakter. Vi har gjennom HHB fått tilgang til lister over alle som har gått økonomi langt tilbake i tid. Denne listen bestod av over 4000 personer med navn, telefonnummer,

adresse og grad. I tillegg har vi gjennom innsamling av data har vi fått tilgang til utvalgets lønn, sivilstatus, arbeidstittel med mer. For å sikre anonymitet har vi unngått å presentere dataen slik at noen kan identifiseres.

Vi har miljømessig tatt hensyn ved å bruke en løsning med spørreskjema på internett. Dette sparer miljøet ved å redusere papirbruken i forhold til et papirspørreskjema. Skulle vi sende dette ut i papirform ville vi brukt rundt 4500 ark. Dette tilsvarer 1/3 tre og 30 liter olje som ville blitt brukt i produksjon av dette (articlesnatch.com, u.e). I tillegg kommer også selvfølgelig transport av dette gjennom posten som også ville forurenset. Dette utgjør til sammen over 20 kg i spart CO² utslipp (klimaloftet.no, 2007).

1.6 Oppbygning

Vi har først sett på hvorfor vi har bestemt oss for denne oppgaven og aktualisert valget. I tillegg har vi tatt for oss problemstilling og hvilke avgrensninger vi har vært nødt til å ta. Oppgavens videre oppbygning ser ut som følger:

Kapittel 2 tar for seg teorigrunnlaget for oppgaven. Her presenterer vi læringsteori og atferdsteori med fokus på entreprenørskap. Til slutt introduserer vi faktorer vi tror påvirker intensjoner i forhold til læring og atferd. Dette danner grunnlaget for våre 7 hypoteser.

Kapittel 3 viser hvilke metoder som er brukt i forbindelse med utarbeidelse av spørreskjema, innhenting av data og introduserer hvilke analysemetoder som skal bruke senere i oppgaven. Deretter gjør vi rede for populasjon, utvalg og prosesser brukt ved konstruksjon av dummyvariabler. Til slutt operasjonaliseres variablene og oppsummerer hvordan metode er brukt som verktøy.

I kapittel 4 diskuterer vi resultatet av analysen av datamaterialet. Dette drøftes gjennom analyse med prinsippal komponentanalyse, regresjonsanalyse, korrelasjonsanalyse og hypotesetesting. Vi tester hypotesene og vurderer de opp mot teorien i kapittel 2. Vi bruker kontrollvariablene til slutt for å bekrefte validiteten beskrevet i kapittel 3.

Kapittel 5 oppsummerer oppgaven i sin helhet og bruker hypotesene til å konkludere. Deretter følger avsluttende kommentarer hvor vi kritiserer oppgaven og til slutt kommer med forslag til videre forskning.

Figur 1.2: Oppgavens oppbygning.

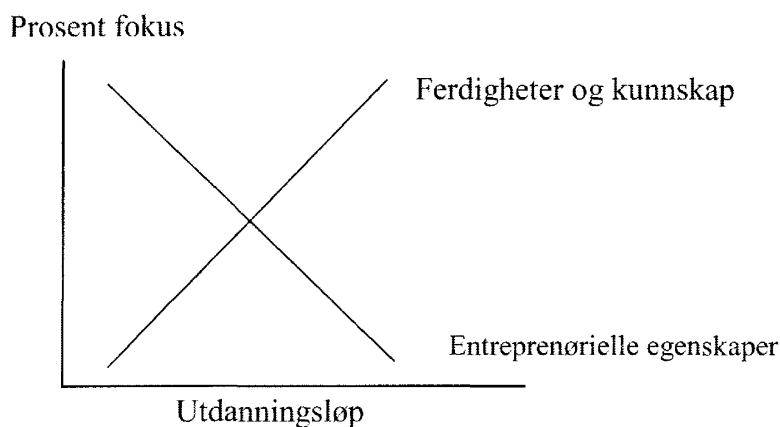
2. Litteratur

I dette kapitlet ser vi på teorier som kan hjelpe å forklare hvilke faktorer som påvirker entreprenørskapsintensjonene til de som har tatt økonomistudiet ved Handelshøgskolen i Bodø (HHB). Formålet er å danne et teoretisk grunnlag for analysen i oppgaven, samt skape en forståelse for hvilke faktorer som er viktige å ta hensyn til ved et slikt valg. Kapitlet er delt inn i to deler, den første delen tar for seg utdanning innen entreprenørskap, mens den andre delen tar for seg atferd som en faktor.

2.1 Utdanning innen entreprenørskap

Når tar for oss utdanning innen entreprenørskap er det flere elementer å se på.

Entreprenørskapsutdanningen i skolen kan sees på som todelt, hvor det som fokuseres på er kunnskaper og ferdigheter. Delen som omfatter entreprenørielle ferdigheter omhandler personers egenskaper. Det vil si kreativitet, holdninger, innovativitet osv. Mens ferdighetsdelen går mer på den praktiske kunnskapen om hvordan starte og drive en bedrift.

Figur 2.1: Verktøykassen. Kilde: Rotefoss, B. (2009)

Elevene opplæres i kunnskapsdelen på grunnskolenivå, frem til ungdomsskolealder. Figuren ovenfor illustrerer at læringen av entreprenørielle egenskaper reduseres med tiden, mens læringen av ferdighetene øker. Kryssningspunktet er ungdomsskolenivå hvor det endres retning på læringen. I utdanningssystemet i Norge er denne endringen en økt satsning på Ungt Entreprenørskaps metoder med elev og ungdomsbedrifter. Rotefoss (2009) mener også at

grunnet denne holdningsoppbygningen vil holdningene til elevene være lagt på et tidlig stadium, og det vil dermed kunne være vanskelig å endre holdninger eller skape nye holdninger til dette på et senere stadium.

2.1.1 Hvordan kan entreprenørskap læres?

Landström (2000) spør om det er mulig å utdanne personer til å bli entreprenører. Hans utgangspunkt er at det er mulig, men viser til at resultater fra empiriske studier er langt fra entydig. Motsetningen til at det går an å utdanne individer til entreprenører, må være at entreprenørene blir født med medfødte egenskaper som gjør dem til bedre gründere. I boka "Entreprenøriell læretid" (Søfting og Alsos, 2006 s. 16) står det følgende om utdanning innen entreprenørskap:

Mot slutten av 1980-tallet "gav man opp" dette forsøket og konstaterte at personer ikke er født som entreprenører (med spesifikke medfødte karakteristika). I stedet er det her snakk om evner og ferdigheter man kan utvikle (Gartner, 1988). Med andre ord, entreprenørskap kan læres.

Landström (2000) mener det er en forutsetning for entreprenørskapsutdanningen at den tilpasses entreprenørens forutsetninger og etableringsprosessens karakter. Imidlertid viser erfaring at de fleste akademiske entreprenørskapsutdanningene fokuserer for det meste på innlæring av det som kan sees på som "faktakunnskaper" om å starte bedrift. Landström (2000) mener også at det eksisterer to ulike tilnærminger for den akademiske entreprenørskapsutdanningen. Den ene tilnærmingen er å lære gjennom entreprenørskap, det vil si at utdanningens mål er å stimulere til entreprenørskap, mens den andre er å lære om entreprenørskap, hvor målsetningen er å gi studentene en mer teoribasert forståelse for den entreprenørielle prosessen. Et annet skille innenfor kunnskap på området er mellom entreprenøriell læring, som innebærer aktiv og kognitiv læring av individer, og entreprenøriell utdanning som omfatter utdanningens innhold og pedagogiske former. Landström (2000) mener at for entreprenørutdanning er det minst like viktig hvordan læringen foregår som hvilket innhold utdanningen har. Videre påstår han at for å lære entreprenørskap er det viktig å offensivt drive studentene inn i en læringsprosess som har en aktiv og interaktiv deltagende karakter. Han konkluderer samtidig med at kunnskapen om entreprenøriell læring er veldig begrenset, mens vi vet relativt mye om hvordan entreprenørskap skal læres.

Vi kan skille mellom tre kategorier med entreprenørskapsfremmende tiltak innen skole og utdanning (Solstad, 2000). Det ene er etablererkurs som er rettet mot personer i en etableringsfase, eller mot personer som befinner seg i en fase hvor de kan motiveres til entreprenørskap. Landström (2000) viser til at resultater i studier indikerer at entreprenørskapsutdanning krever en viss tidsomfatning og at korte kurs kun gir enkel kunnskap som fort forsvinner. Det andre tiltaket er å få entreprenørskap som en del av den bedriftsøkonomiske utdanningen ved universiteter og høyskoler. Mens det tredje fremmende tiltaket går mot grunnskole og videregående skole og inkluderer utdanning av lærere med kunnskap om entreprenørskap.

En problemstilling fremstilt av Møller (1998) presentert av Solstad (2000 s. 83) spør følgende spørsmål om entreprenørskapsutdanningen:

Korleis bør balansen i etablerar- eller entreprenør opplæringa vere mellom dei 'harde' kunnskapsfelt som økonomi, rekneskap, marknadsføring og jus på den eine sida, og på den andre dei meir 'mjuke' tema som til dømes leiing, motivasjon, gruppepsykologi og utvikning av personlig styrke? Er det i det heile grunn til å bruke ressursar på å utvikle dei personlege eigenskapene hos etablerarane?

Solstad (2000) påstår at dersom evnen til å utøve entreprenørskap krever mer enn kunnskaper og ferdigheter, det vil si motivasjon, holdninger og innstillinger, så er entreprenørskapsutdanningen nødt til å fokusere på grunnskole og videregående skole for å klare å utvikle individets potensial. For å sikre at utdanningen ikke bare blir rettet mot teorikunnskaper mener Solstad (2000) at det er mye som taler for at utdanningen må være av praktisk og konkret karakter. Og at det viktigste er å få utdanningen til å favne så bredt som mulig ved å la det være en del av skoleverket.

Solstad (2000) presenterer en tabell som viser en klassifisering av aktivitetene etter type læring:

Tabell 2.1: Opplæringsmatrise, Kilde: Solstad (2000).

Type læring	Tilrettelegging for læring	
	Indirekte tiltak	Direkte tiltak
Spesifikke entreprenørielle kvaliteter (f. eks kunnskap om markedsføring)	Partnerskap-skole bedrift Bedriftsbesøk Bedriftsansatte som "lærere" Etablererkurs Bedriftssimulering Lærerutdanning	Elevbedrift Ungdomsbedrift Etablererkurs ...
Generelle kvaliteter som er viktige for utøving av entreprenørskap (f. eks selvtillitt, kreativitet)	Prosjektarbeid Temaarbeid, tverrfaglig arbeid Praktisk sosialt og kulturelt arbeid i lokalsamfunnet Lokalbasert undervisning	

Tabellen gir et litt skjevt bilde da flere av tiltakene som er oppført som tiltak for spesifikke entreprenørielle kvaliteter også bidrar til å fremme de generelle læremålene. Dette gjelder partnerskapsavtaler og spesielt elev- og ungdomsbedrifter. De indirekte tiltakene som retter seg mot generelle entreprenørielle kvaliteter er en oppstilling av arbeidsmåter som skolesystemet på grunnskole- og videregående nivå benytter seg av. Disse tilnærmingene skal bidra til å la unge mennesker lære seg å stille gode spørsmål, finne måter å løse problemer og å lære seg å samle inn, systematisere og tolke informasjon. Gjennom disse øvelsene kan elevene utvikle tro på egen innsats som igjen fører til en styrking av entreprenørskapspotensialet.

De generelle kvalitetene som er viktige for entreprenørskap inkluderer de grunnleggende holdningene som har utviklet seg over tid fra barndommen og gjennom hele skolealderen. Troen på egne muligheter, forventninger til andre og holdninger til ulike typer arbeid kan være eksempler på dette. Alle disse kvalitetene vil kun være mulig for samfunnet å påvirke over lang tid gjennom et langsiktig arbeid i både barnhage og grunnskole. Først når de grunnleggende holdningene er tilstede, er det grunn til å tro at de mer spesifikke kunnskapene rundt marked, jus og budsjetter trengs å læres. Kunnskaper og innsikt i teknologi,

markedsanalyse og bedriftsøkonomi krever mer kunnskap og kompetanse for å sette seg inn i, og må derfor komme på senere tidspunkt, dvs. på videregående skole eller høyskole (Solstad 2000).

Solstad (2000) konkluderer i sin rapport at det ikke er skolens oppgave å utdanne entreprenører, men gjennom å systematisk påvirkning vil det gi elevene kunnskap og innsikt i spesifikk entreprenøriell kompetanse som bidrar til å øke sjansen for entreprenøriell handling. Videre foreslår Solstad at verdien av ungdomsbedrifter er liten på grunnskolenivå og bør kanskje avgrenses til ungdomstrinnet og videregående opplæring.

Aslesen (1997) påpeker et annet aspekt med entreprenørskap i utdanningen.

Entreprenørskapsutdanningen på høyskolenivå er som oftest en fordypningsutdanning på slutten av studiet, dvs. på et stadium hvor studentene har allerede tilegnet seg de grunnleggende faglige kunnskapene. Mens der hvor entreprenørskap ikke er en egen spesialisering, er det gjerne tilgjengelig som et påbyggingsår for studentene. Aslesen konkluderer med at siden studietilbudet innen entreprenørskap som oftest kommer inn som siste del av en høyskoleutdanning medfører det at personer som utdanner seg innen entreprenørskap har samme bakgrunn, dvs. studenter med to til tre års høyskoleutdanning bak seg. Det at bakgrunnen til studentene på entreprenørskapsstudier er relativt like, fører til at kompetanseoppbyggingen i studiet konsentrerer seg om å planlegge bedriftsetablering og etablere bedrift, mens kompetansen til å drive bedrift ikke blir prioritert. Dette fokuset kan gjøres fordi det antas at studentene allerede har tilegnet seg de grunnleggende økonomiske og administrative kunnskapene gjennom tidligere studier.

2.1.2 Strategiplanen for entreprenørskap

Kunnskapsdepartementet har i perioden 2004-2008 arbeidet med entreprenørskap i utdanningen ut fra en strategiplan som tar for seg mål og tiltak for de ulike utdanningsnivåene. På høghskolenivå er det satt opp fem forslag til tiltak, samtidig som det presiseres at det er opp til hver enkelt høghskole å bestemme i hvilken grad de ønsker og forholde seg til disse tiltakene. Disse tiltakene er som følger:

- Bedre samarbeid mellom næringslivet og universitets- og høghskolesektoren.
- Opprette en "næringslivsdoktorgrad".
- Forske mer på entreprenørskap i utdanningen.
- Samarbeid mellom studenter og offentlige virksomheter om problemstillinger rundt entreprenørskap.
- Samarbeid mellom høyere utdanning innenfor kunst/kultur og kulturinstitusjoner.

Det å la elever og studenter utvikle kompetanse innenfor entreprenørskap, og ikke bare kunnskap om entreprenørskap er et viktig mål for satsningen både i Norge og internasjonalt (Søfting og Alsos, 2006). Søfting og Alsos (2006) viser til studier¹ som har pekt på at elever som har fått entreprenørskapsutdanning, utvikler sterkere intensjoner og holdninger til entreprenørskap.

Ungt Entreprenørskaps læremetoder med elev-/ungdoms-/studentbedrifter er den mest profilerte læringsmetoden. Et annet tiltak er prosjekt "Lærlingbedrift" som ble igangsatt av Yrkesopplæringsnemda i Nordland og skulle vare fra 2002 til 2004, men ble senere utvidet med ytterligere 2 år (Søfting & Alsos, 2006). Prosjektet hadde som mål å integrere entreprenørskap i lærlingordningen. Prosjektet var todelt med to ulike modeller hvor modell 1 fokuserte på muligheter og idé og produktutvikling, mens modell 2 ligner mer på ungdomsbedriftskonseptet hvor lærlingene skal etablere og drive egen bedrift. Formålet med prøveprosjektet var å teste metoder for entreprenørskapsopplæring i lærlingtiden. Modell 1 fokuserer mer på de entreprenørielle egenskapene mens modell 2 fokuserer på ferdigheter og kunnskaper hos personene. Vi kan si at modell 1 befinner seg mer til venstre i verktøykassen til Rotefoss (2009), mens modell 2 ligger langt til høyre i diagrammet (se figur 2.1). Søfting og Alsos (2006) har skrevet et arbeidsnotat og en evalueringsrapport hvor de har kartlagt og evaluert prosjektet, men kommer verken med en konklusjon på hvorvidt den ene metoden har

---

¹ Peterman og Kennedy, (2003) og Fayolle, Gailly & Lassas-Clerc, 2005.

fungert bedre enn den andre eller med en konklusjon på hvorvidt prosjektet har gitt positiv effekt på entreprenørskapstilbøyeligheten hos deltagerne.

2.1.3 Ungt Entreprenørskap

På høyskole og universitetsnivå finnes det obligatoriske og valgfrie studieemner i entreprenørskap innenfor økonomi og teknologiutdanning. Felles for den utdanningen som gjennomføres på høyskolenivå er at den fokuserer nesten kun på ferdighetsdelen til studentene eller forskning på entreprenørskap. Strategiplanen til Kunnskapsdepartementet, "Se mulighetene og gjør noe med dem", peker på flere mangelfulle sider ved dagens entreprenørskapsutdanning. Blant annet at den har mer fokus på småbedriftsledelse enn på oppstart av nye bedrifter. I tillegg til de studieemnene som tilbys innenfor entreprenørskap, har Ungt Entreprenørskap (UE) et konsept som kalles elev-, ungdoms, studentbedrift. Dette konseptet gjennomføres på grunnskolenivå, videregående skole og høyskoler/universiteter. Konseptet legger ulik vekt på deltagerens involvering ut fra hvilket nivå de befinner seg på. Elevene/studentene starter sin egen bedrift hvor de skal ta del i hele prosessen i det å drive en bedrift. Bakgrunnen for konseptet er gjennom erfaring å gi deltagerne de ferdigheter og kunnskaper som kreves for å starte bedrift. Læringen skjer i prosessen med å etablere, drive og avvikle bedriften. Steve Hernes i UE Nordland mener deres læringskonsept for det meste baserer seg på metoden "learning by doing", ved at elevene/studentene får lære gjennom de handlinger som må utføres for å starte og drive bedrift (Hernes, 2009). Konseptet går ut på at studentene opparbeider seg kunnskap og ferdigheter underveis som de støter på problemer. For å løse problemene er studentene nødt til å lære seg de ferdighetene som trengs og neste gang de støter på det samme problemet vil de inneha nye kunnskaper. Filosofien bak konseptet er at den kompetansen som knytter seg til entreprenørskap er "taus kunnskap", det vil si at den ikke så lett kan uttrykkes og formidles gjennom ordinær undervisning (Søfting og Alsos, 2006). På bakgrunn av dette fokuseres det på praktisk erfaring med prosesser som egen prøving og feiling fører til læring og resultater. Ungt Entreprenørskap sine kurs har også som mål å skape bevissthet rundt mulighetene om å bli entreprenør:

The individual must *know* that the entrepreneurial option exists and they must be *aware of its potential* (Wickham, 1998, s. 106).

2.1.4 Forskning på entreprenørskapsutdanningen

Kolvreid (2006) hevder at høyere utdanning har en sammenheng med hvor lett det er å etablere en bedrift og hvor sannsynlig det er at man har en forretningsidé. Videre påstår han at til tross av dette viser noe forskning at utdanning har liten effekt på entreprenørskapsintensjoner eller forsøk på å starte egne bedrifter. Kolvreid mener at høyere utdanning gir både positive og negative effekter på bedriftsetableringer blant folk. Høyere utdanning gir bedre forutsetninger for å starte bedrift, men utdanning bidrar ikke til å øke etablereraktiviteten.

I en studie gjort av Garvan og O'Conneide (1994) fant de ut at økonomistudenter med spesialisering innen entreprenørskap oppdager/identifiserer flere forretningsmuligheter eller har større sannsynlighet for å ha en forretningsidé. Kolvreid og Åmo (2006) foreslår at studenter med spesialisering kanskje har flere opplysninger rundt bedriftsetablering, slik at de kan ta et valg basert på mer fullstendig informasjon.

Nord-Trøndelagsforskning utførte en undersøkelse i 2005 (Haugum, 2005) hvor målet var å kartlegge etablererhyppigheten blant elever som har deltatt i ungdomsbedrift på videregående skole. Undersøkelsen tok for seg deltageres oppfattede egenutvikling relatert til deltagelsen i ungdomsbedrift. Svarene viser at rundt 40 % av deltagerne er enige i spørsmål om at ungdomsbedrifter har bidratt til egen utvikling.

Videre viser resultatene fra undersøkelsen at 16,6 % av deltagerne har startet egen bedrift, mens 2,7 % har startet flere bedrifter. I tillegg svarte 26 % at de har planer om å starte bedrift. Undersøkelsen konkluderer med at deltagerne i undersøkelsen har en høyere etablerertilbøyelighet enn landsgjennomsnittet, men årsaken til denne kan ikke fastslås med sikkerhet. Hvorvidt det er ungdomsbedrifter eller andre tiltak som stimulerer til økning av etablererhyppigheten er usikkert. Læringseffekten av entreprenørskapsutdanning er generelt lite forsket på (Rotefoss, 2009). Rotefoss mener noe av grunnen til dette kan være at det er lang tid mellom iverksettelse av tiltak og til tiltakene får effekt. Elever og studenter har flere år foran seg på skolen før de har muligheten til å starte opp bedrifter.

2.1.5 Yrkesfaglig bakgrunn

De som utdanner seg innen et yrkesfag har et bedre utgangspunkt for å bli craftsmen. Craftsmen er personer som livnærer seg gjennom å selge produkter eller tjenester de selv produserer. De er ikke så interesserte i profitt, men at det skal være mulig tjene en stabil lønn(Wickham, 1998). De fleste bedrifter i Norge er små enkeltmannsforetak med kun en

ansatt. Yrkesfaglige skoler er en arena for entreprenørskap som mye lenger enn allmennfaglige skoler har hatt fokus på entreprenørskap. De fleste lærerne kommer fra arbeidslivet og deler erfaringer og kunnskap derfra.

Yrkesfag kan ses på som en arena for positive holdninger og bevissthet rundt entreprenørskap. Det blir gjennomført mange kurs i regi av ungt entreprenørskap med fokus på å starte bedrifter inn det fagfeltet de utdanner seg innen. Koblingen mellom fagfeltet og bedrift blir dermed svært synlig for eleven og dette kan han eller hun ta med seg videre. Kursene blir også brukt som et middel for å få ned fraværet på skolen, noe som viser at elevene synes det er morsommere å drive bedrift enn tradisjonell klasseromsundervisning.

2.2 Teorien om planlagt atferd

I denne delen av litteraturkapittelet vil vi gå igjennom Icek Ajzens (1991) teori om planlagt atferd. Hans teori tar for seg faktorer som påvirker intensjonen for en bestemt atferd, i vårt tilfelle entreprenørskap. Teorien Ajzen har laget går helt frem til intensjon og til slutt atferd.

Vi velger å begrense hans teori til å stoppe ved intensjon fordi hvis vi skal forske på atferd burde flere i utvalget allerede etablert bedrift. Denne teorien er anerkjent til å forklare intensjoner mot entreprenørskap og vi velger å se på denne i sammenheng med utdanningseffekten. På den måten oppnår vi å måle om utdanningseffekten kan måles gjennom denne teorien eller om den måles av andre ting.

Det finnes flere teorier om planlagt atferd, holdningsendring, atferdsendring og endring i oppfattet kontroll. Fishbein og Ajzen kom i 1975 med en atferdsmodell som hadde utgangspunktet i sosialpsykologiske tradisjonen. Modellen de utviklet har blitt testet på flere måter innenfor flere fagfelt og er blitt anerkjent teori. Teorien er blant annet testet innen slanking, kondombruk, entreprenørskap, legemiddelindustrien, og så videre. Senere kom Fishbein og Ajzen med verk som heter "Understanding attitudes and predicting sosial behavior" (1980) som Ajzen videreutviklet til hans mest kjente verk "teorien om planlagt atferd" som ble publisert i 1991. Det er denne teorien vi bruker som vårt rammeverk for å svare på vår problemstillingen.

Denne teorien argumenterer for at intensjon er den viktigste indikatoren for om et individ vil utføre en handling eller ikke. Teorien gir en mulig forklaring på hvordan holdninger og subjektive normer virker inn på intensjonen til handling.

Intensjonene kan forklares som motiverende faktorer som påvirker atferden, de sier noe om hvor hardt et menneske ønsker noe. Ajzen (1991) mener at jo høyere intensjon man har til en ønsket atferd, jo mer sannsynlig er det at atferden faktisk skjer.

I forhold til vår problemstilling betyr det at hvis vi kan måle intensjonene utvalget har til å starte bedrift burde man kunne si noe om sannsynligheten til at det faktisk blir å skje. Jo sterkere intensjonene til økonomen er, jo mer sannsynlig er det at hun eller han kommer til å starte bedrift. Det samme argumentet fungerer også andre veien; det vil si at jo svakere intensjonen til bedriftsetablering, desto mindre sjanse for at individet vil etablere eller lykkes i forsøket.

Kolvereid (2006) tar for seg teorien om planlagt atferd. *"Intensjonen om å starte bedrift kan måles direkte ved spørsmål som: (1) hvor sannsynlig er det at du kommer til å starte en bedrift i løpet av de kommende tre årene?"* (Kolvereid, 2006 s. 26)

Vi er altså ute etter å se på intensjonene til populasjonen, men for å kunne gjøre det må vi se på de faktorer Ajzen (1991) mener er bakenforliggende til intensjoner. Ajzen (1991) mener at grunnlaget består av en persons holdninger, subjektive normer og evne til mestring. Disse faktorene går vi igjennom i de tre neste delene i kapitlet.

2.2.1 Holdninger

Holdninger kan forklares som summen av de overbevisningene eller synspunkter man har om en bestemt handling. Det består altså av både hvor vanskelig en person oppfatter en atferd og synspunktene personen har mot atferden. Hvis vi tar eksempelet med om en person ønsker å etablere en bedrift, kan han ha en overbevisning om at å starte sin egen bedrift er svært arbeidskrevende. Samtidig kan han ha en overbevisning om at det er svært godt betalt og at det gir det en stor frihet. Hver av disse overbevisningene vektlegges ulikt av individet og utgjør til sammen en holdning.

Summen av overbevisningene blir enten negative eller positive og individet vil handle deretter. Holdningen bestemmer grad av aktivitet ovenfor den aktuelle atferden (Ajzen, 1991). For at du skal oppnå et mål eller en aktivitet må du være villig til å gjøre noe. Jo mer aktivitet du er villig til å gjøre for å oppnå en atferd, desto mer forventer du at du skal få ut av den aktuelle atferden. Summen av holdningene dine mot atferd bestemmer hvor store intensjoner du har mot atferden. Holdninger kan forklares ved at dess sterkere holdninger dess sterkere intensjoner mot en bestemt atferd.

Det er en generell forståelse for at de fleste holdninger er anskaffet, og ikke medfødt. Vi er for eksempel ikke født med positive eller negative holdninger mot et politisk parti. De fleste holdninger er skapt gjennom politiske, religiøse, kunstneriske, økonomiske og andre hensyn som sammen danner bakgrunnen hver enkelt har for å danne våre individuelle holdninger. I dagliglivet anskaffer vi mange forskjellige oppfatninger av et mangfold av ting, handlinger og hendelser. På denne måten skapes holdninger som at tv programmer inneholder mye vold, at menn er flinkere ledere enn kvinner, at å røyke skaper lungekreft, at å øke skattene hemmer økonomisk aktivitet og utallige mengder av andre ting (Ajzen & Cote, 2008).

Disse holdningene er som oftest reflektert i virkeligheten, men det finnes unntak. De kan være basert på individuell eller selektiv informasjon, eller individet kan ha misforstått informasjonen. Uansett hvordan holdningene er skapt eller hvor presise de er danner de basen for hvordan individet ser på den verden han eller hun lever i.

2.2.2 Subjektive Normer

Subjektive normer er den påvirkningen menneske i et sosialt miljø har på et individ sine intensjoner. Det vil si hva dine nærmeste bryr seg om den aktuelle atferden eller handlingen, men også i hvor stor grad du bryr deg om hva de mener. Hvis for eksempel menneskene rundt deg mener at du burde starte din egen bedrift er det større sannsynlighet for at du faktisk gjør akkurat dette. Denne typen kulturell intelligens er med på å forme individets intensjon.

2.2.3 Oppfattet atferdskontroll - evne til mestring

Oppfattet mestringsforventning (Self-efficacy) er definert som tiltro til egen evne til å utføre en bestemt handling (Kolvereid, 2006)

I en artikkel av professor Albert Bandura ved Stanford University (1977) forklarer han at dess mer tiltro du har til egne evner til å gjøre noe, dess mer sannsynlig er det at du gjør det bra (Bandura, 1977). Det samme kan sies ved at hvis du ønsker å øke intensjonene mot en handling kan dette gjøres ved å styrke mestringsforventningen.

Oppfattet atferdskontroll (Perceived behavior controll, PBC) er i hvor stor grad du mener du har kontroll over atferden du ønsker å gjøre. Evne til mestring kan forbedres gjennom opplæring og erfaring (Kolvereid & Thune-Holm, 1999). Dette er fordi det handler om hvor stor tro du har på deg selv. I følge Ajzens (1991) teori er det ikke nok med positive holdninger og positive subjektive normer. Man er nødt til å ha tro på at man har ressurser og mulighet til å kunne gjennomføre handlingen.

I Ajzens (1991) modell har han strukket en linje mellom PBC og intensjoner og prikkete linje mellom PBC og faktisk atferd. Med denne linjen mener han at evne til mestring kan påvirke atferden direkte uten å gå gjennom intensjoner.

2.3 Kontrollvariabler

Kontrollvariabler er forklarende variabler som kan si noe om bakgrunnen til forskningsspørsmålet du ønsker å se på. De vanligste kontrollvariablene er kjønn og alder fordi du ofte har mye informasjon om dette i populasjonen. Grunnen til at vi gjort dette valget av kontrollvariabler er at vi mener disse passer veldig godt for vår undersøkelse. De forklarer en del av variansen i intensjoner og viser om variablene mister forklaringsgrad.

2.3.1 Foreldre entreprenører

I et intervju fikk Ken Morse fra Massachusetts Institute of Technology (MIT) spørsmål om han mente entreprenørskap kan læres eller om det går i arv? (Asphjell, 2003). Ifølge Morse er det litt begge deler, og det kan avgjort læres. – *”Du kan prøve og feile og lære det på den måten, men da oppnår du kanskje ikke suksess før du er 200 år gammel, sa han”* (Asphjell, 2003). Morse mener også det kan være viktig for suksess som entreprenør at man har gode rollemodeller. *”Var dine foreldre entreprenører, eller har du en halvdu onkel som har gjort det godt og kjører fin bil? Du kan også lære entreprenørskap ved frokostbordet, påpekte han.”* (Asphjell, 2003)

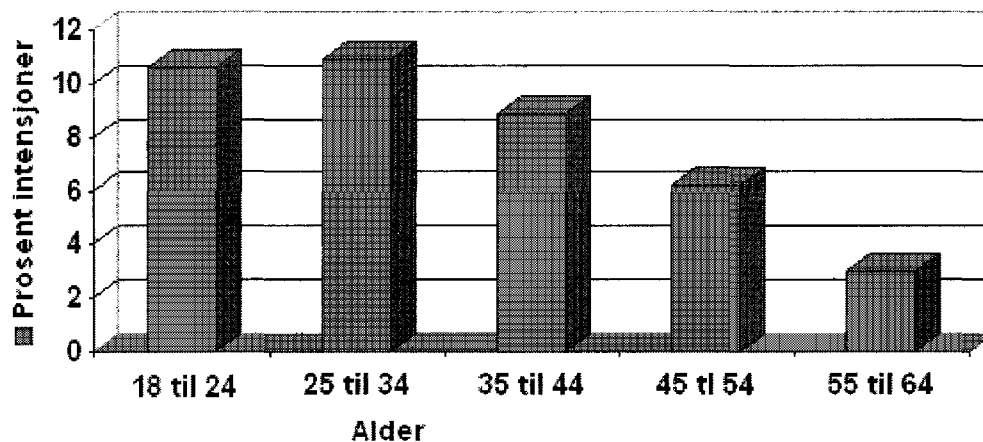
Med bakgrunn i Ken Morses uttalelser kan vi konkludere med at det finnes noen som mener det er sammenheng mellom entreprenørskap og om foreldrene er entreprenører. Matthews og Moser (1995) fant i sin undersøkelse at det er en signifikant sammenheng mellom om foreldrene er entreprenører og entreprenørielle intensjoner til barna.

2.3.2 Foreldre høyere utdanning

Vibeke Opheim i samarbeid med Norsk institutt for studier av forskning og utdanning (NIFU) har laget en undersøkelse som heter *”Like muligheter, men ulikt utbytte?”* (Hatlevik, 2004). Denne er basert på data samlet inn blant uteksaminerte kandidater fra 1987 til 2001. Dette er altså en form for kandidatundersøkelse, lignende den vi har gjort. I hennes undersøkelse finner hun at barn av foreldre med høyere utdanning som hun kaller akademikerbarn har mindre sannsynlighet for å bli arbeidsledige. I tillegg finner hun at de har høyere lønn og bedre nettverk. Disse faktorene gjør at sannsynligheten for at du blir ansatt med god lønn er større og dermed mer attraktiv enn hvis du ikke er et akademikerbarn. (Hatlevik, 2004).

2.3.3 Alder

I GEM 2006 (Bullvåg et al., 2007) finner man en sammenheng mellom alder og entreprenørskapsintensjoner. I 2006 var det 7,6 % av de spurte som hadde til hensikt å starte bedrift. Videre finner rapporten en fallende kurve som er vist i figur 2.2. Vi ser at det er klart avtagende intensjoner dess eldre man blir. Vi ser samme trend både hos kvinner og menn.

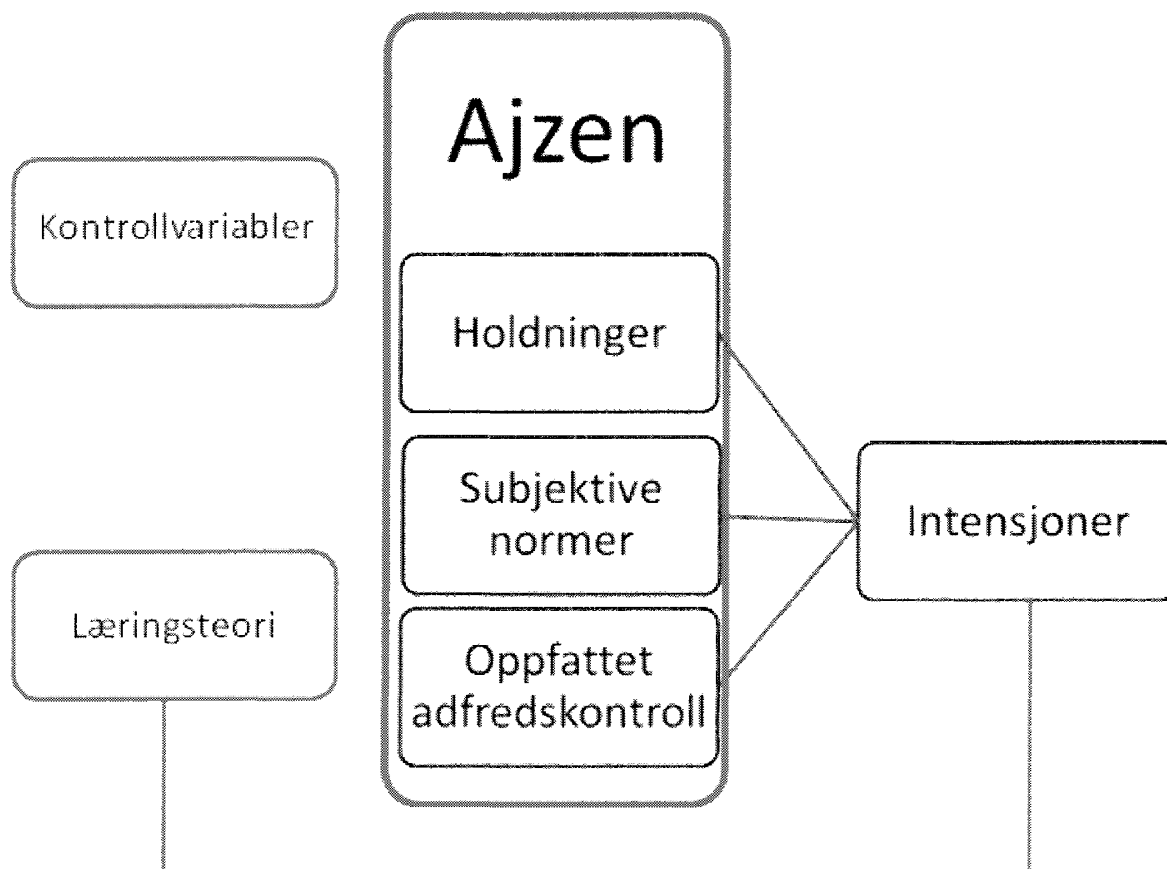
Figur 2.2: Intensjoner og alder.

2.3.4 Kjønn

Det er gjennom mye forskning og en rekke undersøkelser man kan si med svært stor sikkerhet at menn har sterkere intensjoner mot entreprenørskap enn det kvinner har. I GEM 2008 finner de at det var 69,6 % menn og 30,4 % kvinner som var i en tidligfase entreprenøriell aktivitet. GEM viser også at det kun er ca. 5 % kvinner på landsbasis som jobber med entreprenørskap til sammenligning med at menn har 12 %. Man kan med andre ord forvente å finne en sammenheng mellom kjønn og atferd, men også mellom kjønn og intensjoner.

2.4 Forskningsmodell

Gjennom det teoretiske perspektivet beskrevet i dette kapittelet har vi konstruert en forskningsmodell for undersøkelsen. Vi skal først se på bakenforliggende faktorer ved Ajzens (1991) teori om planlagt atferd for å deretter se om vi kan finne en effekt som læringsteorien beskriver at finnes der. Vi har utelatt atferd fra modellen for heller å si mer om intensjoner. Vi har laget hypoteser ut i fra læringsvariablene og på Ajzens teori for å deretter bruke de bakenforliggende variablene som kontrollvariabler. Figur 2.3 viser forskningsmodellen oppgaven bygger på.

Figur 2.3: Forskningsmodellen.

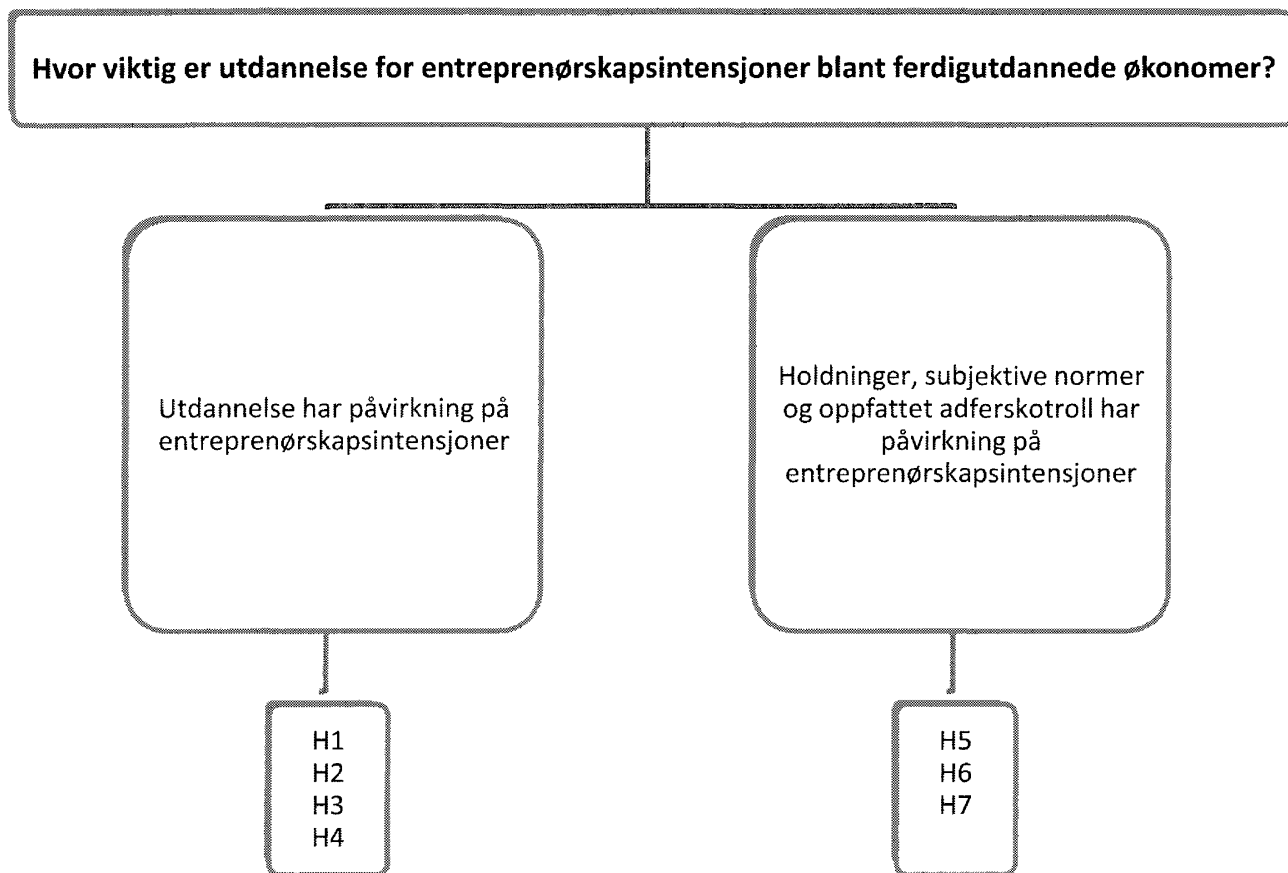
2.5 Problemstilling og hypoteser

Som problemstilling til forholdene ovenfor har vi valgt å konsentrere oss på om det kan påvises en sammenheng mellom det å ha noen form for entreprenørskapsutdanning eller kurs har en påvirkning på intensjoner mot entreprenørskap. Oppgavens problemstilling er derfor følgende:

”Hvor viktig er utdanning for entreprenørskapsintensjoner blant ferdigutdannede økonomer?”

For å svare på denne problemstillingen har vi valgt å lage to hovedhypoteser som igjen har totalt 7 underhypoteser vi ønsker å teste. De to hovedhypotesene vi har valgt å dele problemstillingen inn i representerer hver sin del av litteraturkapittelet. Alle våre hypoteser baserer seg på å teste faktorer som vi mener kan forklare problemstillingen opp mot variablene i teorien om planlagt atferd.

Figur 2.4: Hypoteser

H1: De som har hatt kurs i regi av Ungt entreprenørskap på videregående eller høyskolen har mer positive holdninger, subjektive normer og høyere oppfattet atferdskontroll.

H2: De som har tatt en yrkesfaglig utdanning vil ha mer positive intensjoner.

H3: Spesialisering valgt under studie på HHB gir positive intensjoner om å bli selvstendig næringsdrivende.

H4: De som har erfaring innen entreprenørskap har mer positive intensjoner mot entreprenørskap.

H5: Dess mer positive holdninger respondentene har mot entreprenørskap, dess sterkere blir intensjonen om å bli entreprenør.

H6: Dess mer positive de subjektive normene ovenfor entreprenørskap, dess sterkere blir intensjonen om å bli entreprenør.

H7: Dess bedre respondentenes oppfattelse av egen mestring, dess sterkere blir intensjonen om å bli entreprenør.

2.6 Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett på litteraturen rundt opplæringsteori innen entreprenørskap og atferdsmodellen til Ajzen (1991) ”planlagt atferd”. Entreprenørskapsopplæringen i Norge er sammensatt og innehar flere aspekter. Vi har presentert et todelt opplæringssystem som baserer seg på utvikling av den ene delen som vi definerer som ferdigheter og kunnskap og den andre delen som er personens entreprenørielle egenskaper. Det er også gått gjennom forskning på entreprenørskap i Norge samt ulike opplæringsmetoder for å stimulere til entreprenørskap. Vi har gått gjennom teorien om planlagt atferd har vi sett at den er delt opp i tre uavhengige variabler som til sammen utgjør intensjoner. Personens holdninger baserer seg på hvorvidt personen tenker positivt eller negativt om aktiviteten, dvs. summen av overbevisningene. De subjektive normene er sosialt ”press” til å utføre aktiviteten, med andre ord hva personer rundt deg mener og hvordan du vektlegger disse meningene. Som siste punkt er personens evne til mestring (PBC), som går på hvor vanskelig personen tror aktiviteten er å utføre. Summen av disse tre faktorene kan tilsammen forklare intensjoner. Ikke alle faktorene må nødvendigvis være like positive for at personens intensjoner skal være tilstede. Faktorene kan være ulikt vektet fra person til person, noe som vil si at selv om en person ikke har tilstrekkelige holdninger mot entreprenørskap kan dette veies opp med bedre subjektive normer eller oppfattet atferdskontroll.

Til slutt forklarer Ajzen (1991) at effekten variablene har på intensjoner går gjennom holdninger, subjektive normer og PBC. Med dette mener han at sammenhengen mellom variablene og intensjon forsvinner hvis du legger til faktorene holdninger, subjektive normer og PBC og istedet forklares gjennom disse. Deretter har vi gått igjennom kontrollvariablene og beskrevet disse kort og begrunnet hvorfor vi har valg disse som kontrollvariabler. Til slutt i kapitlet konstruerte vi en forskningsmodell vi bygger oppgaven på for å deretter legge frem hypotesene vi ønsker å teste. Hypotesene deler vi inn i to hovedhypoteser og 7 underhypoteser.

3. Metode

For å kunne svare på vår problemstilling vil vi først i dette kapitlet beskrive populasjon og begrunne hvordan vi kom fram til utvalget vårt. Deretter beskrives datainnsamlingsprosessen med hvordan vi utarbeidet spørreskjemaet og til slutt operasjonaliseres de benyttede variablene.

3.1 Hva er metode?

Metode handler om hvordan vi kan gjennomføre undersøkelser for å se om vår problemstilling stemmer med virkeligheten. Gjennomførelsen av undersøkelser dreier seg om innsamling, analyse og tolkning av data. For å sannsynliggjøre at de antagelsene vi har er riktige må vi bruke metode, da det ikke er tilstrekkelig å basere seg på egne oppfatninger. Metode er teknikken for hvordan vi skal hente inn informasjon og hvordan vi skal analysere hva denne informasjonen forteller oss (Johannessen et al., 2004).

Innsamling av data kan skilles på to måter. Når vi skal gjennomføre en undersøkelse er et viktig skille hvilken tilnærming vi ønsker å ha ved innsamling av data, her skiller vi mellom kvalitativ metode eller kvantitativ metode. Kvalitativ metode kan defineres gjennom observasjon eller intervju som er to grunnleggende måter å samle inn kvalitative data på. Vi har benyttet oss av intervjuformen for å utdype bakgrunnsinformasjon rundt læringsteori. Kvantitativ metode skiller seg fra kvalitativ metode først og fremst hvordan data registreres og analyseres. Kvantitative data kan, i motsetning til kvalitative, lett uttrykkes i rene tall eller mengder. Vårt analysemateriale baserer seg på kvantitative data.

3.2 Datainnsamling

"Forskningsdesign bestemmer ikke hvilke teknikker vi skal bruke for å sammenligne data, men erfaring viser at noen teknikker passer godt under visse design." (Johannessen et al., 2004 s. 85). Vi har i all hoveddel basert oppgaven på de kvantitative dataene vi får ut fra spørreskjema. Litteraturdelen er basert på stoff hentet inn fra bøker og artikler, og vi har i tillegg basert noe på intervjuene vi har gjennomført. Vi har valgt å undersøke studenter som har fullført økonomiutdanning ved HHB. Det enkleste for oss ville vært og sett på nåværende studenter og hvilke intensjoner og holdninger de har angående entreprenørskap, men ved å faktisk se på uteksaminerte kan vi finne den fulle effekten av utdannelsen.

Vi ble enig med Handelshøyskolen at vi ønsket å starte med å sende ut brev. Dette burde oppfattes profesjonelt og personlig. Brevet ble underskrevet av dekanus og fakultetsdirektør

som er de øverste lederne ved HHB. Vi sendte ut 431 brev den 24. februar 2009. Ved tidligere kandidatundersøkelser ved HHB har det kun blitt sendt brev og deretter purret gjennom telefon. HHBs tidligere erfaring ved denne typen undersøkelse har vist at man får opp mot 50 % svar kun gjennom brev. Dette skjedde ikke i vårt tilfelle hvor vi kun fikk 98 svar på brev som utgjør cirka 25 % av utvalget.

Grunnen til den lave svarprosenten på brev kan være at det for første gang ikke ble sendt ut spørreskjema, men heller et brev hvor det stod at du måtte logge deg inn på internett for å svare på undersøkelsen. Problemet med å gjøre det på denne måten, kan for eksempel være at respondentene ikke har internett eller datamaskin hjemme og må da fylle ut skjema på jobb, internettcafe eller lignende. Hadde vi sendt hele spørreskjema kan det hende at vi hadde fått høyere svarprosent.

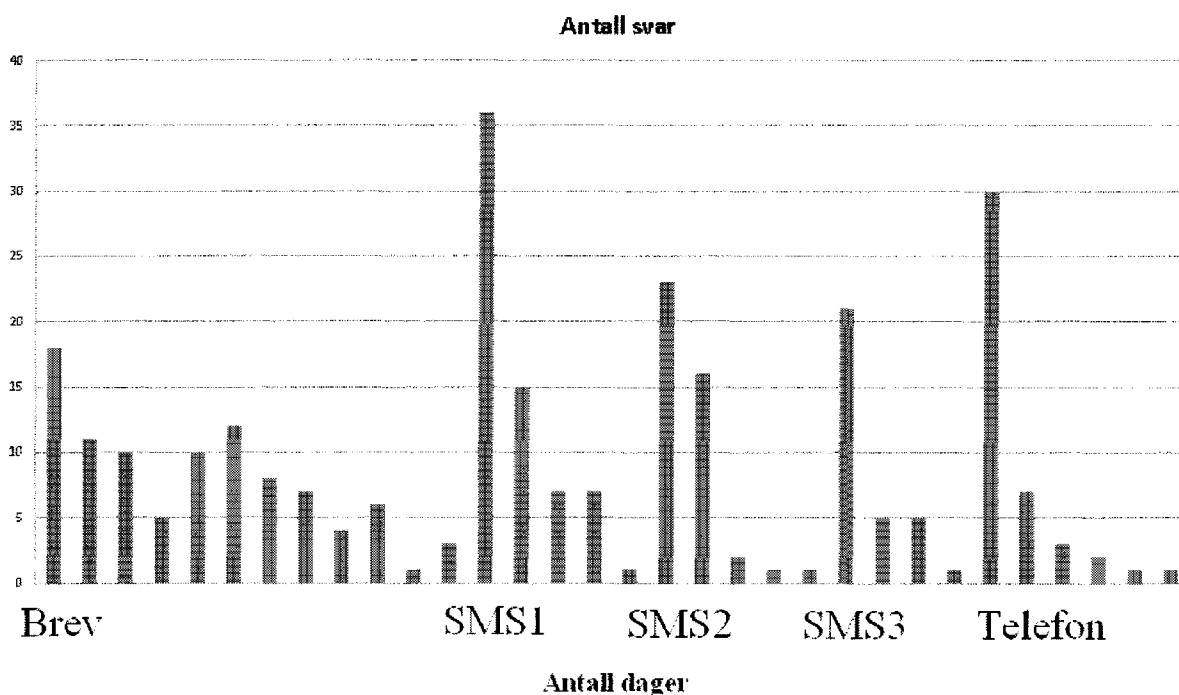
Vi utformet først spørreskjema i papirform og fikk hjelp til å legge det inn på www.questback.com. Questback er et internasjonalt selskap som har utviklet blant annet et system for spørreundersøkelser på internett. Handelshøyskolen ble kunde hos Questback høsten 2008 og systemet har nesten ikke vært i bruk ved tidligere anledninger. Problemet ved dette var at det ble gjort mange nybegynnerfeil som var tidkrevende. Vi brukte veldig mange timer på å kvalitetssikre undersøkelsen på Questback.

Etter å ha kvalitetssikret undersøkelsen gjennom pretesting endte vi til slutt opp med et spørreskjema vi var fornøyde med. Pretestingen bestod blant annet av at vi gav spørreskjema i papirform til noen medstudenter som fylte den ut og gav tilbakemelding. I tillegg fikk 3 ansatte ved HHB til å teste skjema. De har til sammen over 60 år med erfaring med spørreskjema og forskning og kom med gode tilbakemeldinger.

Problemet videre var da at undersøkelsen hadde en internettdress som ble veldig lang: www.questback.com/hgskolenibod/kandidat. Vi fikk til slutt tak i rett person til å hjelpe oss med problemet og vi lagde en adresse som het www.hibo.no/svar. Etersom alle måtte skrive inn adressen for å svare på undersøkelsen så vi det som svært viktig at adressen skulle være kort og lett å huske. Hadde den vært lang hadde vi ganske sikkert mistet respondenter som ikke ville bry seg om å skrive inn den lange adressen.

Vi hadde på forhånd bestemt oss for å bruke SMS til purring ettersom dette er raskt og billig. En SMS er en tekstmeling med maksimalt 160 tegn som du kan sende eller motta på din mobil. Vi fikk gjennom en rådgiver tilgang til SMS-systemet HHB bruker til rekruttering.

Dette systemet gjør det mulig å flette individuell tekst og telefonnummer. Første purre sms ble sendt ut mandag 9. mars klokken 17.00, andre søndag 15. mars klokken 15.30 og tredje fredag 20 mars klokken 17.00. Effekten av de forskjellige puringene kan observeres i datamaterialet der det er registrert klokkeslett og dato. Ut fra datene ser vi at rett etter SMS-purringene har en hel del respondenter har svart. Vi hadde en antakelse om at SMS-puringene ville miste store deler av effekten sin etter første utsendelse, men dette var ikke tilfellet som figur 3.1 viser.

Figur 3.1: Svar fra respondentene.

SMSene var laget slik at vi ikke skulle få svar fra feil person. Derfor flettet vi navnet til respondenten inn i SMS-meldingen. Alle fikk dermed unik SMS med sitt eget navn og etternavn og ID.

Til <FORNAVN> <ETTERNAVN>.
Høgskolen i Bodø ønsker at du skal svare på en undersøkelse. Logg deg inn på hibo.no/svar med koden <KODE>.

Hei <FORNAVN> <ETTERNAVN>. Vi nærmer oss nå slutten på spørreundersøkelsen og dette er siste SMS'en vi sender ut. Neste steg er å ringe de som ikke har svart. Vi ønsker at du går inn på hibo.no/svar og logger inn med <KODE> for svare på undersøkelsen. Vennlig hilsen Høgskolen i Bodø

Figur 3.2: SMS nummer 1 og 2.

Figur 3.3: SMS nummer 3.

I SMS nummer 3 la vi til at vi kom til å ringe de som ikke svarte. Dette hadde trolig to effekter: 1. De som ikke ønsket å bli ringt og purret på valgte å svare. 2. De som ble purret ved telefon var forberedt på at telefonen kom. Denne setningen fikk også reaksjon fra noen av respondentene på når vi ringte dem, hvor de mente at ordlyden var truende og uprofesjonell. Ringerunden ble utført tirsdag 24. mars med stor suksess. Vi hadde på forhånd blitt enige om å ringe de respondentene vi gav navnet "røde respondenter". Dette er de som vi vet ikke har mottatt brev fordi vi har fått det i retur. Vi fikk ca. 80 brev i retur og av de svarte 30 på undersøkelsen etter å ha mottatt SMS-purring. Dette gav oss et utvalg vi ville ringe på 50 personer. Av disse 50 var det kun 16 vi ikke fikk kontaktet av forskjellige grunner.

Ved å ringe disse personene så vi at vi hadde potensialet til få flere til å svare på undersøkelsen. Derfor bestemte vi oss for å ringe de resterende 135 som ikke hadde svart for å se om vi kunne overtale noen av dem til å svare og eventuelt finne ut om telefonnummeret stemte. I tabell 3.1 er det en oversikt over dataen vi fikk fra telefonrunden.

Tabell 3.1: Resultat fra telefonpurring.

Totalt personer forsøkt kontaktet	185
Fikk ikke kontakt/Feil person	89
Ville ikke svare på undersøkelsen	19
Fortsatt student	6
Allerede svart	1
Har ikke tilgang på internett	1
Sa de skulle svare på undersøkelsen	69

Ved å ha gjennomført denne telefonrunden har vi til sammen kartlagt 80 % av populasjonen. Det er svært uvanlig å ha så stor oversikt over utvalg/populasjon noe som styrker oppgaven betraktelig. Datainnsamlingen ble startet den 24. februar og avsluttet 30. mars. Grunnen til at vi avsluttet datainnsamlingen etter kun fem uker er at vi trengte resten av tiden mot sommeren til å analysere dataene og skrive oppgaven. Da vi så oss ferdig med datainnsamlingen ville vi se om det var flere som forsøkte å svare etter fristen. Da vi tok ut rapport fra Questback 2 uker senere var det ingen flere som hadde svart. Vi kan dermed konkludere med at vi hadde satt en fornuftig frist og mistet ingen svar ved å bruke så kort tid på datainnsamlingen.

3.3 Utarbeidelse av spørreskjema

For å gjennomføre undersøkelsen valgte vi å basere oss på et elektronisk spørreskjema gjennom questback.com. Bruken av et elektronisk spørreskjema gav oss muligheten til å lage et spørreskjema som gav oss bedre kontroll over respondentenes svar. For å gjenkjenne respondentene valgte vi å generere en unik ID til alle som ble benyttet til innlogging for det elektroniske skjemaet. Denne IDen bestod av deres initialer samt fødselsdato uten fødselsår (f. eks. Ola Nordmann, ON3112). Vi fikk muligheten til å legge inn en funksjon hvor et av spørsmålene fungerte som en trigger for hvilke spørsmål respondenten fikk spørsmål om. Dette gjorde at vi kunne la de respondentene som var heltidsansatte svare på spørsmålene relatert til deres status, mens respondenter som ikke hadde denne statusen hoppet over disse spørsmålene. Det elektroniske skjemaet gav oss også muligheten til å sette begrensinger på hvor mange kryss det var muligheten å sette, slik at ingen kunne svare på to alternativer som skal være gjensidig utelukkende. I tillegg bidro et elektronisk spørreskjema til å gi en profesjonell og seriøs utforming til undersøkelsen.

Vi fikk hjelp til å lage spørreskjemaet elektronisk og publisere det på internett. Vi har tatt oss av testing og tilbakemeldinger for å sikre at spørreskjemaet ble seende ut og virket slik vi ønsket det. For å påse at utførelsen av skjemaet var korrekt benyttet vi oss av en testmetode som innebar å fylle ut skjemaet en rekke ganger for å se at svarene vi puttet inn var lik med det vi fikk tilbake. I denne prosessen oppdaget vi flere feil som vi løste underveis. Spørreskjemaet ble også nøye gjennomlest for skrivefeil.

I prosessen med å lage spørreskjemaet så vi gjennom en rekke spørreskjema som har blitt benyttet i forbindelse med tidligere spørreundersøkelser, samt en undersøkelse utført av Iakovleva & Kolvereid (2005). Ut fra disse spørreskjemaene har vi valgt ut spørsmål som vi mener er relevante for vår spørreundersøkelse, i tillegg til å tenke gjennom og lage egne spørsmål. Spørreskjemaet er også komplett med spørsmål fra GEM undersøkelsen, samt spørsmål HHB var interesserte å spørre om. Siden spørreskjemaet inneholder spørsmål fra andre parter tar det derfor for seg også spørsmål som ikke er relevante for vår analyse. De spørsmål vi har valgt ut er allerede testede spørsmål som vi vet fungerer og vi gambler dermed ikke med helt nye utestede spørsmål.

Vi har delt inn spørreskjemaet i 6 deler:

Del A Generell informasjon

Del B Utdanning

Del C Arbeid

Del D Entreprenørskap

Del E Kartlegging av atferdsmønster

Del F Innovasjon

Til vår undersøkelse er det spesielt del A, B, D og E som er interessante i vår analysedel. Første delen inneholder generell informasjon om personen, her spør vi om sivil status, samt bakgrunnsinformasjon. Vi har unnlatt å spørre spørsmål om alder, kjønn og studie. Disse faktorene kjenner vi allerede og har muligheten til å flette inn i svarene ved bruk av matchende ID-nummer.

3.4 Populasjon og utvalg

Populasjon er den gruppen mennesker som forskeren forsøker å si noe om (Johannessen et al., 2004). Vi skal se på hvor viktig utdanning er for entreprenørskapintensjoner for tidligere økonomistudenter fra HHB. Med denne problemstillingen som bakgrunn kan vi si at

populasjonen vår er alle som har tatt økonomiutdannelse ved Handelshøyskolen i Bodø. Vi har begrenset utvalget ved å definere tid i problemstillingen. Vi skal se på studenter som har blitt uteksaminert etter 3+2 ordningen begynte. Det vil si at populasjonen er studenter som er uteksaminert på master eller bachelornivå etter januar 2003 med økonomiutdannelse fra Handelshøyskolen i Bodø.

Ved at vi har laget en så smal populasjon som bare består av rundt 500 mennesker vil det være unaturlig for oss å prøve å skille utvalg og populasjon. Vi vil med andre ord ha hele populasjonen som utvalg og vil spørre samtlige. Dette ville ikke vært mulig hvis vi for eksempel ville si noe om entreprenørskap på nasjonalt nivå, hvor populasjonen ville vært hele Norge og vi ville vært nødt til å lage et utvalg. Styrken ved å kunne spørre hele populasjonen er at du kan være sikrere på at resultatene du finner er representativt for gruppen du prøver å si noe om. Ved å undersøke alle slipper du også en omfattende bortfallsanalyse.

Når vi hadde bestemt oss for populasjonen tok fikk vi en liste over studenter i utvalget. Denne listen inneholdt adresser og telefonnummer studentene hadde når de gikk på Handelshøyskolen.

Når vi sier at vi "vasker" en liste for noe betyr det at man tar bort eller legger til noen eller noe i listen som man ikke ønsker. Det kan være at man vasker en liste for folk som er døde, flyttet til utlandet, at de har kommet inn på særskilt grunnlag eller lignende.

Den første vasken på adresselisten vår ble gjennomført ved å fjerne de personene som fortsatt var registrert som student ved Handelshøyskolen. Deretter ble listen sent til Eniro som fikk i oppdrag å oppdatere listen med hensyn til 3 faktorer:

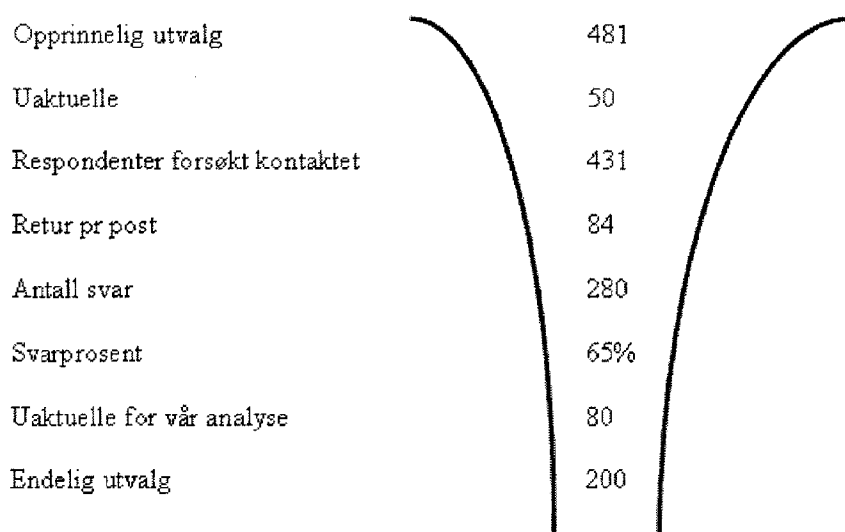
1. Nye postadresser, postnummer
2. Nye telefonnummer
3. Fødselsdato

De gjorde en relativt stor jobb og fant 273 nye adresser, 92 nye telefonnummer og tilførte en ny fødselsdato. Da vi fikk listen hadde vi bestemt oss for å starte med å bruke adressene og postnummeret til å sende ut brev til utvalget. Vi gikk igjennom listen og fant rundt 30 som fortsatt var registrert med adresse i ett av studenthjemmene i Bodø eller bare hadde postboks som adresse. Dette satte vi spørsmålsteget ved og vi tok derfor og sammenlignet disse adressene med de som lå på www.gulesider.no. Ved å gjøre denne jobben endret vi rundt 25

av disse adressene til nye adresser som vi så som mer sannsynlige adresser. Av disse 25 fikk vi 3 i retur fordi adressen var feil og 12 av de har ikke svart. Det er vanskelig å si om dette var rett avgjørelse, men vi er av den oppfatningen at å endre disse adressene har hatt en positiv effekt. Etter vi hadde vasket listen for annen gang fikk vi en kontaktliste med 431 som er utvalget vårt.

Før analyser ble gjennomført ble eksamensår for respondentene flettet inn. Da vi studerte denne kolonnen fant vi at noen var uteksaminert helt tilbake til år 2000. Bachelor og master ordningen var en del av kvalitetsreformen til regjeringen under ledelse av Kristin Clemet. I denne reformen står det at ordningen skal tre i kraft tidligst høsten 2002 og være i fullstendig implementert ett år senere (Kunnskapsdepartementet, u.d). Dette fikk den betydningen for oss at vi måtte fjerne 15 respondenter fra populasjonen.

For å gjennomføre den multivariate analysen er det nødvendig at alle har svart på alle spørsmålene og variablene er relativt normalfordelt for å kunne danne et grunnlag for analysene (oversikt over fordelingen er i vedlegg 3). Vi er i denne delen av analysen nødt til å redusere utvalget til 200 fordi det er kun de som har svart fullstendig på variablene vi ser på. Vi kunne variert utvalgstørrelsen gjennom analysene, men vi valgte i stedet å ta dem bort fra hele analysen for å gjøre den enklere og mer oversiktlig. I figur 3.4 ser vi en grafisk fremstilling av hvordan vi kom frem til det endelige utvalget også kalt nettoutvalget.

Figur 3.4: Grafisk fremstilling endelig utvalg.

3.5 Bortfallsanalyse

For å finne skjevhet mellom respondenter og populasjon er det nødvendig med en analyse av de som ikke har svart og sammenligne de med respondentene. Som en generell regel kan man si at jo mindre bortfall, desto mindre usikkerhet når man skal generalisere funnene fra utvalget (Johannessen et al., 2004). Utvalget består av 100 kvinner og 100 menn og ved å gjennomføre en krysstabulasjon med respondentene mot kjønn får vi en chi-square verdi på ,051 og forventet verdi på 110 menn. Dette betyr at kjønn ikke er signifikant forskjell mellom nettoutvalget og bortfallet. Videre finner ved å gjennomføre samme test på utdanningsgrad at denne får en chi-square verdi på ,660 og forventet verdi på 120 utdannet bachelor (i utvalget er det 118 med bachelorgrad) og vi finner vi at de ikke er signifikant forskjell mellom nettoutvalget og bortfallet. Vi finner at det er svært lite skjevhet i bruttoutvalget, men nettoutvalget er litt skjevere på grunn av mangelfullt besvarte spørreskjemaer. Særlig ser vi at det er menn som ikke har svart fullstendig på skjema. Vi kan konkludere med at det finnes skjevhet i bortfallet, men den er ikke signifikant og dermed er dataene gode til analyse.

Vi ser ut fra figur 3.4 at det er 80 respondenter som er uaktuelle for vår analyse. Av disse blir 50 kuttet fordi de ikke er heltidsansatte. De siste 30 har ikke svart på et eller flere spørsmål vi ønsker å ha med i analysen. Det er ingen av spørsmålene som gjør at mer enn 7 respondenter forsvinner og bortfallet blir relativt likt fordelt på spørsmålene.

3.6 Analysemetoder

I denne delen skal vi presentere de ulike analysemetoder og mål som benyttes i analysekapittelet. Vi tar for oss hvordan de brukes og hva de forklarer. Dataene er analysert ved hjelp av SPSS 17.0 for Windows. Følgende analyser vil bli redegjort for nedenfor: korrelasjonsanalyse, regresjonsanalyse, prinsipiell komponentanalyse, Cronbach alpha, reliabilitet og validitet.

3.6.1 Korrelasjonsanalyse

Korrelasjonsanalyse benyttes for å måle samvariasjonen. Som mål på korrelasjon benyttes ofte pearsons r, som uttrykker korrelasjonen med verdier mellom -1 og +1 (Johannessen et al., 2004). Fortegnet forteller om hvilken type korrelasjon, enten negativ eller positiv, mens verdien forteller hvor sterk den er. En korrelasjon på 1 uttrykker fullstendig positiv sammenheng.

3.6.2 Regresjonsanalyse

Analysemetoden regresjonsanalyse benyttes for å forklare variasjonen i en eller flere variabler (Johannessen et al., 2004). I regresjonsanalyse ser vi etter sammenhenger mellom variabler. Vi deler inn variablene som inngår i en regresjon i enten uavhengige- eller avhengige variabler. Dersom vi har en uavhengig variabel i analysen kalles det for en bivariat regresjonsanalyse, mens dersom vi har mer enn en uavhengig variabel kaller vi det for en multipel regresjon.

Som et mål i denne analysen har vi korrelasjonskoeffisienten (R) som forteller oss i hvor stor grad variasjonen i den eller de uavhengige variablene forklarer variasjonen i den avhengige variabelen. Den multiple korrelasjonskoeffisienten, det vil si R^2 , varierer mellom 0 og 1 (Johannessen et al., 2004). Dersom R^2 er 0 forklares ingenting av variasjonen i den avhengige variabelen, mens dersom den er 1 forklares all variasjon. Vi skiller mellom R^2 og justert R^2 . Det justerte målet tar hensyn til hvor mange variabler som er med i modellen og brukes vanligvis oftest i stedet for det ujusterte målet.

Et annet mål som benyttes i analysen er regresjonskoeffisienten som forklarer hvor sterk sammenhengen mellom den avhengige og den uavhengige variabelen er. Vi skiller mellom den ustandardiserte (kalt B) og den standardiserte regresjonskoeffisienten (kalt β). Verdiene til den ustandardiserte varianten kan være mellom pluss og minus uendelig, mens verdiene til den standardiserte er mellom -1 til +1. Hensikten med å bruke den standardiserte varianten er for lettere å fortolke resultatet når vi behandler variabler som ikke har en målestokk som er lett å fortolke.

Signifikanssannsynligheten er et mål som er kritisk i både i hypotesetesting gjennom regresjonsanalyse og korrelasjonsanalyse. Signifikansnivået forteller oss hvorvidt sammenhengene i analysene er statistisk signifikante mot nullhypotesen som testes. Verdiene går fra 0 til 1. Ved verdien 0 er det 1 promilles sannsynlighet for å forkaste en korrekt H_0 og dette angis som signifikant på ,001 nivå (Johannessen et al., 2004).

3.6.3 Prinsipial komponentanalyse

Hensikten bak prinsipial komponentanalyse (PC-analyse) er å erstatte de opprinnelige variablene med et færre antall nye variabler som forklarer så mye som mulig av variasjonen i datamaterialet (Fugleberg & Kristianslund, 1995). Ved å bruke PC-analyse til å lage nye variabler ut fra komponentscoren i analysen får vi variabler som er ukorrelerte, og dermed

egner seg godt til forklaringsvariabler i en regresjonsanalyse. Ved å ha ukorrelerte variabler unngås problemer med multikolaritet og korrelasjon mellom korrelasjonskoeffisientene. I PC-analysen finner vi også "communalities" til alle variablene som er med i analysen. "Communalities" resultatet er bygd opp av summen av kvadratene til alle faktorladningene til variabelen (The Pennsylvania State University, u.d). Det vil si at "communalities" for variabelen kan tolkes som variasjonen forklart i antall faktorer. Med andre ord vil "communalities" resultatet være lik R^2 ved en multippel regresjon av variabelen mot de faktorene.

3.6.4 Cronbachs alpha

Cronbachs alpha er et mål på intern konsistens for en indeks (Johannessen et al., 2004). Cronbachs alpha er et reliabilitetsmål for å indikere hvor mye variabler positivt korrelerer med hverandre. Ut fra Cronbachs alpha målet kan vi lese konsistensen mellom variablene, det vil si hvor godt variablene henger sammen ved måling av et konsept. Høyere korrelasjon mellom variablene i indeksen øker Cronbachs alphaen. Dersom variablene korrelerer perfekt med hverandre vil Cronbachs alphaen være 1. Det er vanlig å operere med en grense på 0,7. Hvis Cronbachs alpha er høyere enn dette kan vi konkludere med at vi har god reliabilitet.

3.6.5 Reliabilitet og validitet

"Reliabilitet knytter seg til undersøkelsesnes data: hvordan de brukes og hvordan de hentes inn og behandles". (Johannessen et al., 2004, s. 227). Du kan finne hvor god reliabilitet du har ved to forskjellige tester. Den første er en test-retest hvor du undersøker samme gruppe på 2 forskjellige tidspunkt. Dess likere resultatene er ved begge målingene dess bedre reliabilitet.

Den andre testen er inter konsistens reliabilitetstest som skal plukke opp eventuelle missoppfatninger av ord i spørreskjema og andre tilfeldige feil. Her ser vi på samvariasjon mellom svarene i for eksempel et sammensatt mål med flere spørsmål. Dersom de tilfeldige feilene gjør seg gjeldene vil du se at selv om spørsmålene spør om nesten det samme og målet går i samme retning i forhold til begrepet har respondentene svart skjevt. Vi har testet for intern konsistens gjennom en Cronbachs alpha test.

Under kapittelet om utarbeidelsen av spørreskjema forklarer vi at vi har brukt spørsmål andre forskere har fått til å fungere. Ved å bruke disse spørsmålene som har blitt testet mot Cronbachs alpha tidligere kan vi regne med et bedre resultat enn hvis vi bare hadde utarbeidet våre egne spørsmål.

Validiteten forteller oss om vi måler det vi tror vi måler. ”Validitet i kvantitative undersøkelser dreier seg om i hvilken grad forskerens funn på en riktig måte reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten” (Johannessen et al., 2004, s. 228).

Validiteten i vår oppgave er også styrket ved valget av tidligere brukte spørsmål i spørreskjema. I vår undersøkelse er alle målene på korrelasjon mindre enn 0,6 og vi på bakgrunn av dette si at vi har god validitet i denne analysen.

Det er også verdt å nevne at forskere² på HHB nå bruker dataene vi har samlet inn til en undersøkelse hvor de ser på sammenhenger mellom hvilken effekt tidligere studenter fra HHB mener utdannelsen ved HHB har hatt for dem. Arbeidet med denne artikkelen er enda ikke ferdig, men vi kan trekke den sluttingen at reliabiliteten og validiteten er vurdert av disse forskerne og funnet gode nok til å gjøre egne studier. Dermed er reliabiliteten på dataene vurdert ikke bare av oss, men også av noen som livnærer seg av å forske. Både forskerne og vi konkluderer med at informasjonen er god nok til å brukes til undersøkelser.

3.7 Operasjonalisering av variablene

”Operasjonalisering viser både til prosessen med å gjøre et generelt fenomen konkret, og til det konkrete sluttresultatet som er variabler og verdier” (Johannessen et al., 2004, s. 241).

Denne delen er delt inn i 3 deler som tar for seg ulike typer variabler i vår undersøkelse. Variabelkategoriene som går gjennom i dette kapittelet er læringsvariabler, variabler relatert til teorien om planlagt atferd og kontroll variabler. For å kunne måle noen verdier trenger vi sammensatte mål som består av flere spørsmål. I denne oppgaven er det blant annet sett på holdninger respondentene har til entreprenørskap. Ved å sette sammen flere spørsmål rundt samme tema får man et godt mål på faktoren.

Tabell 3.2: Oversikt over variablene.

Avhengig variabel	Intensjonen respondentene har til å starte bedrift.
Læringsvariabler	Entreprenørskapskurs, yrkesfaglig utdanning, spesialisering/profilering, entreprenørskaps erfaring
Teori om planlagt atferd	Holdninger, subjektive normer, oppfattet atferdskontroll (PBC)
Kontroll variabler	Foreldre entreprenører, foreldre høyere utdanning, alder, kjønn

---

² Lars Kolvereid og Bjørn Willy Åmo

3.7.1 Læringsvariabler

Entreprenørskapskurs; studentbedrift og elevbedrift

Undersøkelsen måler en sammenheng mellom entreprenørskapsutdanning gjennom spørsmål om respondentene har deltatt i kurs med studentbedrift eller elevbedrift. I tabell 3.3 ser vi at gruppene som har svart ja på at de har tatt et kurs med elevbedrift er veldig lav kun 8 personer. Derfor lager vi en sammensatt variabel med studentbedrift og elevbedrift som blir til en ny variabel med navnet kurs. Den nye sammensatte variabelen har 41 respondenter som har hatt kurs innen entreprenørskap. Det er kodet om slik at ja blir 1 og nei blir 0.

Tabell 3.3: Krysstabell, elevbedrift og studentbedrift.

		Studbed		Totalt
		Nei	Ja	
Elevbed	Nei	159	30	189
	Ja	8	3	11
Totalt		167	33	200

Tabell 3.4: Kurs med Ungt entreprenørskap.

	Frekvens	Prosent
Nei	159	79.5
Ja	41	20,5
Total	200	100.0

Yrkesfaglig utdanning

Denne variabelen er kodet om fra 1 nei og 2 ja til 1 ja og 0 nei. Vi er interessert i å se på om det er en sammenheng mellom denne type utdanning og intensjoner, i tillegg til yrkesfagligutdanning mot subjektive normer.

Tabell 3.5: Videregående utdanning hos respondentene.

	Frekvens	Prosent
Annet	160	80.0
Yrkesfag	40	20.0
Total	200	100.0

Utdanningsgrad

Fra høgskolens database har vi flettet inn graden til de uteksaminerte studentene i utvalget vårt. Vi omkodet gradene til å la alle mastergrader være lik 0 og alle bachelorgrader lik 1. Ut fra en frekvenstabell kan vi lese at av våre respondenter er det 59 % bachelor studenter og tilhørende 41 % masterstudenter.

Tabell 3.6: Utdanningsgrad hos respondentene.

	Frekvens	Prosent
Master	82	41.0
Bachelor	118	59.0
Totalt	200	100.0

Profilering/spesialisering

I spørreskjemaet hadde vi med et spørsmål om hvilken profilering/spesialisering respondentene hadde hatt ved HHB. Ved å se på tabell 3.7 kan vi lese at 33 personer har tatt spesialisering innen entreprenørskap.

Tabell 3.7: Profilering/spesialisering ved HHB.

	Frekvens	Prosent
Annet	167	83.5
Entreprenørskap	33	16.5
Totalt	200	100.0

Entreprenørskaperfaring

Dette målet har vi konstruert på egenhånd. Akkurat denne sammensetningen av spørsmål vet vi ikke om noen andre som har brukt i sine undersøkelser. Under konstruksjon av denne variabelen satt vi sammen følgende 5 spørsmål:

- Er det riktig at du eier, enten alene eller sammen med andre, en bedrift eller næringsvirksomhet som du er med på å lede?
- Har du i løpet av de siste tre årene personlig investert penger i eller gitt lån til en ny bedrift eller næringsvirksomhet som ble startet av andre enn deg selv? (Ikke regn med kjøp av børsnoterte aksjer eller andeler i aksjefond.)
- Er det riktig at du forsøker nå, enten alene eller sammen med andre, å starte en ny bedrift eller næringsvirksomhet?
- Hvor mange bedrifter har du bidratt til å starte (eksklusiv studentbedrifter)? (Skriv "0" hvis ingen)
- Er det riktig at du forsøker nå, enten alene eller sammen med andre å starte en ny bedrift eller næringsvirksomhet på vegne av arbeidsgiveren din – det vil si noe som en del av jobben din?

Etter å ha gjennomført en reliabilitetsanalyse på spørsmålene fant vi at det siste spørsmålet angående ny bedrift på vegne av arbeidsgiveren din burde kuttet for å lage et bedre mål (se tabell 3.8). Vi har gjennom denne prosessen fått en god intern konsistens på variabelen.

Tabell 3.8: Reliabilitetsanalyse av entreprenørskapserfaringsvariabelen.

Spørsmål	Cronbach's Alpha hvis slettet
Er det riktig at du eier, enten alene eller sammen med andre, en bedrift eller næringsvirksomhet som du er med på å lede?	.514
Har du i løpet av de siste tre årene personlig investert penger i eller gitt lån til en ny bedrift eller næringsvirksomhet som ble startet av andre enn deg selv?	.647
Er det riktig at du forsøker nå, enten alene eller sammen med andre, å starte en ny bedrift eller næringsvirksomhet?	.625
Er det riktig at du forsøker nå, enten alene eller sammen med andre å starte en ny bedrift eller næringsvirksomhet på vegne av arbeidsgiveren din – det vil si noe som en del av jobben din?	.718
Hvor mange bedrifter har du bidratt til å starte (eksklusiv studentbedrifter)?	.570

Cronbach's Alpha= ,679.

Alle spørsmålene ble kodet om fra 1 = ja og 2 = nei til 1 er ja og 0 er nei. Deretter så vi på muligheten for å dele opp mengden erfaring i forhold til hvor mange av spørsmålene du har svart ja på.

Ut fra den sammensatte variabelen om erfaring innen entreprenørskap fikk vi et mål som viste i hvor stor grad personen har erfaring. Ut fra de fire spørsmålene ble hvert kodet til 1 som erfaring og 0 som ikke erfaring. Summen av disse gav da et sammensatt erfaringsmål fra 0 til 4. Vi så ut fra oppdelingen at det var tre personer som hadde erfaring lik 4, åtte personer med erfaring lik 3, 16 personer med erfaring lik 2 og 21 personer med erfaring lik 1. De resterende 152 hadde ingen erfaring med entreprenørskap. Siden gruppene ble så små vil det være vanskelig å si noe fornuftig om de som enheter. Derfor konstruerte vi et mål som bestod av to muligheter: 1 du har entreprenørskapserfaring, 0 du har ingen entreprenørskapserfaring. Dermed viser tabell 3.9 at 48 respondenter som utgjør 24 % av utvalget har noen form for entreprenøriell erfaring.

Tabell 3.9: Krysstabell med foreldre/selvstendig næringsdrivende

	Frekvens	Prosent
Ikke erfaring	152	76.0
Erfaring	48	24.0
Totalt	200	100.0

3.7.2 Teorien om planlagt atferd

Forskningsmodellen vår baserer seg på Ajzens (1991) teori om planlagt atferd. Ajzen hevder i sin teori at holdninger, subjektive normer og oppfattet atferdskontroll påvirker den avhengige variabelen. Samtidig blir disse påvirket av kontrollvariablene og læringsvariabler som indirekte altså påvirker den avhengige variabelen.

Holdninger

Holdningsvariabelen består av 4 spørsmål som måler respondentenes holdninger for entreprenørskap. Alle spørsmålene måles i en skala fra 1 til 7, hvor 7 betyr sterke positive holdninger til entreprenørskap. For å teste målet vårt ut fra disse spørsmålene gjennomførte vi en reliabilitetstest for å se om vi kunne utelate noen spørsmål. Reliabilitetstesten viste en Cronbach alfa på ,817 og ingen mulighet til å øke denne ved å fjerne spørsmål. Spørsmålene ble så vektet i PC-analysen og gjort om til en sammensatt variabel på bakgrunn av faktorscorene.

Kolvereid og Isaksen (2006) videreutviklet noen av spørsmålene som Gundry og Welch (2001) har lagd som omhandlet mål på folks holdninger. I Kolvereid og Isaksens (2006) undersøkelse ble følgende spørsmål stilt:

Jeg vil heller eie min egen bedrift enn å få høyere lønn som ansatt hos noen.

Jeg vil heller eie min egen bedrift enn å velge en annen lovende karriere.

Jeg er villig til å ofre mye for at bedriften min skal klare seg.

Jeg er villig til å arbeide mer med samme lønn i egen bedrift, enn som ansatt hos noen andre.

Vi har tatt med disse spørsmålene i vårt spørreskjema og setter disse sammen til et mål på holdninger til å drive for seg selv. I Kolvereid og Isaksens (2006) undersøkelse fant de en sammenheng mellom folks forestillinger om hvordan det vil være å drive selvstendig

næringsvirksomhet og folks holdninger. De fant at folks forestillinger kunne måles gjennom folks holdninger, noe som er i tråd med teorien.

Subjektive normer

Undersøkelsen har 6 spørsmål som omhandler personenes subjektive normer. Alle spørsmålene er utformet slik at en verdi på 7 betyr at han eller hun trodde at andre syntes at han eller hun burde strebe etter en karriere som gründer. En verdi på 1 betyr det motsatte. For å lage et mål på subjektive normer av disse spørsmålene delte vi spørsmålene i to grupper på 3 spørsmål. Den ene gruppen som omhandlet hva respondentene tror personer synes du burde strebe etter ble rekodet til en skala fra -3 til 3. Mens den andre gruppen spørsmål omhandler om respondentene bryr seg om hva omgivelsene mener, disse spørsmålene beholdt sin skala fra 1 til 7. Etterpå tok vi de spørsmålene som tok for seg samme gruppe personer i omgivelsene fra hver spørsmålsgruppe og multipliserte disse spørsmålene med hverandre. Reliabilitetstesten av produktene til subjektivenormvariabelen viste en Cronbach alfa på .943. Sammensetningen av variabelen ble gjort ved hjelp av PC-analysen hvor vi laget variabelen på bakgrunn av resultatene og lot spørsmålene få ulik vektning. Spørsmålene vi har brukt er:

Min NÆRMESTE FAMILIE synes jeg burde strebe etter en karriere som gründer.

Mine NÆRMESTE VENNER synes jeg burde strebe etter en karriere som gründer.

MENNESKER SOM ER VIKTIGE for meg synes jeg burde strebe etter en karriere som gründer.

Og spørsmål om i hvilken grad du bryr deg om:

Din NÆRMESTE FAMILIE synes, om du bestemmer deg for å strebe etter en karriere som gründer?

Dine NÆRMESTE VENNER synes, om du bestemmer deg for å strebe etter en karriere som gründer?

MENNESKER SOM ER VIKTIGE FOR DEG synes, om du bestemmer deg for å strebe etter en karriere som gründer?

Dette er en anerkjent måte å forske på og en rekke studier³ har funnet sterk korrelasjon mellom subjektive normer (med bruk av disse spørsmålene) og intensjon om å starte for seg

---

³ Kolvereid 1996; Tkashev & Kolvereid 1999; Kolvereid & Isaksen 2006.

selv. Ajzen (2002) finner i sine nyere undersøkelser med teorien om planlagt atferd at subjektive normer er signifikant svakere korrelert med intensjoner enn holdninger og oppfattet atferdskontroll.

PBC

Tre av spørsmålene i undersøkelsen omhandler respondentenes tiltro til egne evner. Disse spørsmålene måler hvor stor tiltro respondentene har til sine egenskaper til å starte bedrift. Spørsmålene ble testet med en reliabilitetstest som viste en Cronbach alfa på ,770 og ingen mulighet å øke denne. Målet på PBC ble satt sammen ved hjelp av PC-analysen som vektet spørsmålene ulikt. Spørsmålene lyder som følger:

Hvis jeg ville, kunne jeg godt starte og drive en egen bedrift.

Jeg ville hatt full kontroll over situasjonen, hvis jeg startet og drev min egen bedrift.

Det er helt og holdent opp til meg om jeg velger å etablere egen bedrift.

Intensjon

Intensjonene ble i utgangspunktet satt opp til å måles av tre av spørsmålene i undersøkelsen, men under prinsipal komponentanalysen ble vi nødt til å inkludere et fjerde spørsmål for å få resultatene til å stemme med teorien om planlagt atferd. Dette gjorde at vi endte opp med et mål på intensjoner som består av 4 spørsmål. Reliabilitetsanalysen av intensjonsmålet vårt viser en Cronbach alfa på ,851 og en mulighet til å øke denne til ,933 dersom vi fjerner det ekstra spørsmålet vi har lagt til under PC-analysen. Vi velger likevel å beholde spørsmålet for å ha en bedre modell av planlagt atferd.

3.7.3 Prinsipal komponentanalyse

Med variablene subjektive normer, holdninger, PBC og intensjoner gjorde vi en prinsipal komponentanalyse for å se om våre mål i Ajzenmodellen stemmer opp mot hva teorien sier. Bakgrunnen for å gjøre denne analysen var at vi så i korrelasjonstabellen at subjektive normer ikke korrelerte med intensjoner. Tanken bak å kjøre en PC-analyse er å finne korrelasjon mellom variablene og erstatte variabler med nye variabler. Iakovleva (2007) sier at når både avhengige og uavhengige variabler kommer fra samme kilde kan dette være et problem for "common method variance". Kjernen i avhengige målefeil er at ulike data i en studie kommer fra én felles kilde, "common method bias" (Kristensen, 2005). Videre refererer Iakovleva til Harman (1967) som sier at dersom "common method variance" er et problem vil enten en faktor oppstå, eller så vil majoriteten av variabler lade på en faktor.

Tabell 3.10: PCA1.

	Komponentmatrise				Rotert komponent matrise				Communalities
	1	2	3	4	1	2	3	4	
SUB1	,573	-,670	,294	-,119	,136	,920	,115	-,021	,878
SUB2	,614	-,643	,339	-,075	,130	,931	,160	,045	,912
SUB3	,624	-,635	,360	-,064	,125	,937	,168	,068	,926
Jeg vil heller eie min egen bedrift enn å få høyere lønn som ansatt hos noen	,753	,012	-,443	,149	,609	,129	,620	-,122	,786
Jeg vil heller eie min egen bedrift enn å velge en annen lovende karriere	,755	-,021	-,300	,104	,568	,223	,545	-,034	,671
Jeg er personlig villig til å ofre mye for at min egen bedrift skal klare seg	,674	,018	-,088	,455	,251	,194	,736	,162	,669
Jeg er villig til å arbeide mer med samme lønn i egen bedrift, enn som ansatt hos noen andre	,577	-,011	-,136	,599	,117	,129	,819	,096	,711
Hvis jeg ville, kunne jeg godt starte og drive en egen bedrift	,468	,510	,436	,218	,183	-,015	,295	,772	,717
Jeg ville hatt full kontroll over situasjonen, hvis jeg startet og drev min egen bedrift	,342	,485	,620	,086	,088	,043	,074	,854	,744
Det er helt og holdent opp til meg om jeg velger å etablere egen bedrift	,244	,463	,625	-,079	,102	,042	-,112	,804	,671
Mitt profesjonelle mål er å bli en gründer	,816	,212	-,173	-,303	,850	,190	,207	,175	,832
Jeg er bestemt på å etablere en bedrift i fremtiden	,771	,328	-,222	-,349	,899	,067	,159	,189	,874
Jeg har veldig seriøse tanker om å etablere en bedrift	,785	,296	-,203	-,361	,897	,108	,151	,188	,875
Eigenvalues					5,290	2,217	1,729	1,028	
Cumulative %					40,692	57,747	71,044	78,952	

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy=0,828.

Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square=1848,461; df=78, Sig. 000, n=200.

Ut fra tabell 3.10 kan vi lese at vi får fire komponenter med "eigenvalue" over 1, noe som indikerer at "common method variance" ikke er et problem i modellen vår. Derimot ser vi at vårt mål på subjektive normer, PBC og intensjoner lader på hver sin komponent, mens holdninger lader på flere komponenter. Grunnen til dette kan være at respondentene har tolket feil spørsmålene som omhandler holdninger, og ikke sett at det er en forskjell mellom spørsmålene. Utilsiktet overlapping av begreper i spørsmålsformuleringen kan føre til avhengige feil. Det vil si at spørsmålene om holdninger korrelerer i for stor grad med de andre variablene. For å prøve å rette opp i dette legger vi til et spørsmål som måler intensjoner for å få en bedre komponentsammensetning, der ingen av variablene lader på flere komponenter.

Er det riktig at du har, enten alene eller sammen med andre, til hensikt å starte en ny bedrift i løpet av de kommende 3 år?

Ved å legge til et ekstra intensjonsspørsmål prøver vi å få variablene til å lade på hver sin komponent. Etter å ha gjennomført en ny PC-analyse får vi variablene til å lade riktig slik at alle våre mål blir ansett som forskjellige. Vi ser samtidig i tabellen at "communalities" for variablene er over ,500 for alle faktorer, noe som betyr at alle faktorene forklarer minst 50% av variasjonen i modellen (The Pennsylvania State University, u.d.). Ut fra tabell 3.11 kan vi også lese at "eigenvalue" til alle 4 komponentene som modellen består av er over 1, noe som indikerer at "common method variance" ikke er noe problem.

Tabell 3.11: PCA2.

	Komponent matrise				Rotert komponent matrise				Communalities
	1	2	3	4	1	2	3	4	
SUB1	,551	-,683	,287	-,158			,921		,878
SUB2	,594	-,657	,333	-,127			,932		,911
SUB3	,605	-,645	,353	-,130			,938		,924
Jeg vil heller eie min egen bedrift enn å få høyere lønn som ansatt hos noen	,749	-,021	-,440	,178		,744			,787
Jeg vil heller eie min egen bedrift enn å velge en annen lovende karriere	,746	-,061	-,297	,162		,681			,675
Jeg er personlig villig til å ofre mye for at min egen bedrift skal klare seg	,664	-,026	-,086	,407		,724			,615
Jeg er villig til å arbeide mer med samme lønn i egen bedrift, enn som ansatt hos noen andre	,563	-,068	-,130	,565		,791			,657
Hvis jeg ville, kunne jeg godt starte og drive en egen bedrift	,474	,472	,447	,260				,775	,715
Jeg ville hatt full kontroll over situasjonen, hvis jeg startet og drev min egen bedrift	,343	,448	,631	,164				,852	,743
Det er helt og holdent opp til meg om jeg velger å etablere egen bedrift	,248	,447	,633	-,019				,791	,662
Mitt profesjonelle mål er å bli en gründer	,819	,186	-,166	-,174	,718				,764
Jeg er bestemt på å etablere en bedrift i fremtiden	,788	,327	-,214	-,271	,831				,848
Jeg har veldig seriøse tanker om å etablere en bedrift	,802	,297	-,196	-,291	,835				,854
Er det riktig at du har, enten alene eller sammen med andre, til hensikt å starte en ny bedrift i løpet av de kommende 3 år?	,365	,376	-,032	-,510	,700				,536
Eigenvalues					5,370	2,318	1,736	1,144	
Cumulative %					38,360	54,918	67,318	75,491	

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy=0,829.

Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square=1848,191; df=91, Sig. 000, n=200.

Når vi så at vi fikk variablene til å lade på rett måte valgte vi å kjøre en ny PC-analyse, denne gangen med varimax rotasjon og lagret komponentscorene som nye mål på holdninger, PBC

og subjektive normer. Vi valgte å bruke komponentscore som våre nye mål på intensjoner, holdninger subjektive normer og PBC fordi vi da vil unngå intern korrelasjon i regresjonsanalysen.

Tabell 3.12: PCA nye variabler.

	Komponent			Communalities
	1	2	3	
SUB1	0,920			,877
SUB2	0,931			,912
SUB3	0,937			,926
Jeg vil heller eie min egen bedrift enn å få høyere lønn som ansatt hos noen		0,888		,806
Jeg vil heller eie min egen bedrift enn å velge en annen lovende karriere		0,815		,710
Jeg er personlig villig til å ofre mye for at min egen bedrift skal klare seg		0,725		,599
Jeg er villig til å arbeide mer med samme lønn i egen bedrift, enn som ansatt hos noen andre		0,711		,535
Hvis jeg ville, kunne jeg godt starte og drive en egen bedrift			0,791	,714
Jeg ville hatt full kontroll over situasjonen, hvis jeg startet og drev min egen bedrift			0,86	,747
Det er helt og holdent opp til meg om jeg velger å etablere egen bedrift			0,811	,666
Cronbach alpha	,943	,817	,770	

Ved å gjøre denne PC-analysen hvor vi lager nye mål for alle faktorene i Ajzen modellen sikrer vi at faktorene blir ukorrelerte med hverandre slik at de skal gi bedre korrelasjon opp mot intensjonsmålet. Vi får nå nye faktorer for subjektive normer, holdninger og PBC som er vektet. Det vil si at spørsmålene som måler faktoren veier forskjellig slik at vi unngår korrelasjon mellom faktorene. Som fortsettelse gjør vi det samme med intensjonsspørsmålene, inkludert det siste spørsmålet som vi har lagt til.

Tabell 3.13: PCA ny variabel for intensjon.

	Komponent	Communalities
Mitt profesjonelle mål er å bli en gründer	,879	,773
Jeg er bestemt på å etablere en bedrift i fremtiden	,949	,900
Jeg har veldig seriøse tanker om å etablere en bedrift	,942	,888
Er det riktig at du har, enten alene eller sammen med andre, til hensikt å starte en ny bedrift i løpet av de kommende 3 år?	,566	,320
Cronbach alpha	,851	

3.7.4 Kontrollvariabler

Foreldre entreprenører

I spørreskjema spurte vi to spørsmål om foreldrene var selvstendig næringsdrivende. Vi skilte altså mellom om mor er/var selvstendig næringsdrivende og far er/var selvstendig næringsdrivende.

Tabell 3.14: Krysstabell med foreldre/selvstendig næringsdrivende.

		Mor som selvstendig næringsdrivende?		
		Ja	Nei	Totalt
Far som selvstendig næringsdrivende?	Ja	13	50	63
	Nei	11	126	137
Totalt		24	176	200

Vi ser i tabell 3.14 at 13 respondenter har svart at både mor og far er/var selvstendig næringsdrivende. 61 har svart at enten mor eller far er/var selvstendig næringsdrivende. Disse gruppene har vi satt sammen og utgjør det sammensatte målet om respondentene har foreldre som er selvstendig næringsdrivende. Vi har satt nei til verdien 0 og ja til verdien 1.

Tabell 3.15: Foreldre som selvstendig næringsdrivende.

	Frekvens	Prosent
Ansatt	126	63.0
Selvstendig	74	37.0
Totalt	200	100.0

Vi finner altså at 37 % har foreldre som er/var selvstendig næringsdrivende. Vi velger å bruke dette som kontrollvariabel fordi studier⁴ har vist sammenheng mellom om foreldrene er entreprenører og om barna velger samme retning. Herav utsagnet: eplet faller ikke langt fra stammen.

Foreldre høyere utdanning

I spørreskjemaet ble det delt opp i om mor eller far har/hadde høyere utdanning. I tabell 3.16 ser vi at det er 42 som har svart at begge foreldrene har høyere utdanning og det er 57 som har svart at enten far eller mor har høyere utdanning.

Tabell 3.16: Krysstabell med foreldre/høyere utdanning.

		Mor med høyere utdanning?		Totalt
		Ja	Nei	
Far med høyere utdanning?	Ja	42	34	76
	Nei	23	101	124
Totalt		65	135	200

Vi har satt sammen spørsmålene til et spørsmål om du har foreldre som har/hadde høyere utdanning. Det nye spørsmålet ble kodet til at foreldrene uten høyere utdanning ble 0 og hvis foreldrene har/hadde høyere utdanning ble de 1. I tabell 3.17 finner vi at 49,5 % har foreldre som har/hadde høyere utdanning.

---

⁴ Tkachev og Kolvereid (1999), Matthews og Moser (1995).

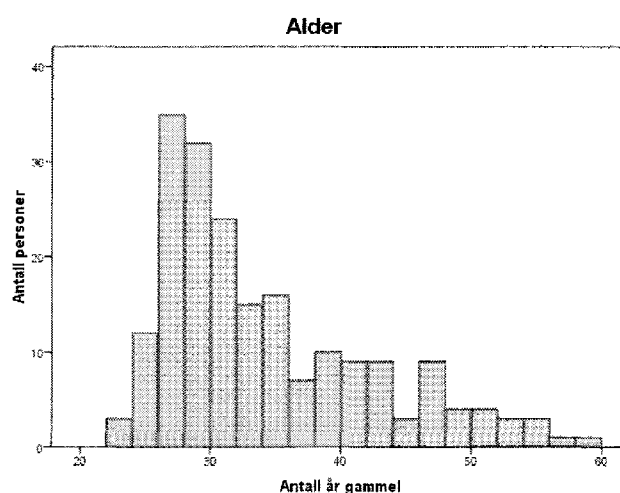
Tabell 3.17: Foreldre med høyere utdanning.

	Frekvens	Prosent
Ikke høyere	101	50.5
Høyere	99	49.5
Totalt	200	100.0

Vi velger å bruke variabelen om foreldrene har høyere utdanning som kontrollvariabel fordi studier har vist at hvis foreldrene har høyere utdanning er det mer sannsynlig at barna velger en karriere som ansatt (dermed har svakere intensjoner om entreprenørskap).

Alder

I figur 3.5 viser vi hvordan aldersfordelingen er hos respondentene. I undersøkelsen ble det ikke spurt respondentene om alder eller når de ble født fordi den informasjonen allerede var tilgjengelig gjennom vaskefilen anskaffet av HHB. I den filen var dataen kodet til dd.mm.yyyy, vi kodet den om ved å ta årstall minus 2009 og fikk alder gjennom den ligningen.

Figur 3.5: Aldersfordeling av respondentene.

Vi velger å bruke alder som en kontrollvariabel fordi som vi har forklart i litteraturkapittelet er det funnet sammenheng⁵ mellom alder og etableringsintensjoner.

Kjønn

Ut fra litteraturkapittelet kan vi se en sammenheng mellom kjønn og intensjoner. Menn har høyere intensjoner mot entreprenørskap enn kvinner. Utvalget består av 50% kvinner og 50% menn. Vi har kodet om fra "kvinne" og "mann" til at menn er 1 og kvinner er 0. Vi velger å bruke kjønn som kontrollvariabel fordi det er påvist sammenheng mellom intensjoner mot entreprenørskap og kjønn (Bullvåg et al., 2009).

⁵GEM 2006 (Bullvåg et al., 2007).

3.8 Oppsummering

Dette kapitlet har tatt for seg metoden som denne utredningen bygger på. Vi har valgt en kvantitativ metode for å finne svaret på problemstillingen. Dataene er samlet inn gjennom spørreundersøkelse foretatt på internett. Vi har et utvalg på 416 hvor vi fikk 200 fullstendige svar som vi baserer analysen på. Som siste del av dette kapitlet har vi sett på hvordan vi har bygd opp variablene vi skal benytte i analysen. For å se på variablene og sette sammen nye sammensatte variabler (dummyvariabler) av spørsmålene i spørreskjemaet har vi benyttet oss av analysemetodene frekvensanalyse, krysstabuleringer, regresjonsanalyse, reliabilitetsanalyse, korrelasjonsanalyse og prinsippal komponentanalyse. Kapitlet forklarer alle variabler som blir videre benyttet i analysedelen og ut fra tabellene kan du lese fordelingen av dataene. Reliabilitet og validitet er testet og konkludert med at de er gode som dermed kan danne grunnlaget for videre analyse.

4. Analyse

I dette kapittelet skal vi gjennomføre en analyse av dataene fra spørreskjemaet som retter seg mot de hypotesene vi har utformet og presentert i litteraturkapittelet. Kapittelet er delt inn i to hoveddeler hvor første del omhandler utdanningshypotesene og andre del hypotesene rundt planlagt atferdsmodellen (Ajzen, 1991).

Analysemetodene som benyttes er korrelasjonsanalyse og regresjonsanalyse. Analysen baserer seg på hypotesetesting og tester de 7 hypotesene vi har konstruert. Alle hypotesene med unntak av en retter seg mot hvilken sammenheng en variabel har med intensjoner. Hypotesen til variabelen om entreprenørskapskurs tester vi opp mot de bakenforliggende faktorene i Ajzens (1991) modell for planlagt atferd. Bakgrunnen for dette er at vi ønsker å teste påstandene rundt om kursene fører til endringer i disse faktorene.

For å få en mest mulig ryddig analyse har vi valgt å ha en fast bredde på utvalget. Det betyr at vi har på forhånd valgt ut alle spørsmålene vi ønsker svar på og ut fra dette filtrert ut det utvalget som har svart på disse spørsmålene. Vi velger å holde svarstørrelsen statistisk lik $N=200$ gjennom hele analysen for å gjøre det lettere å sammenligne resultatene og dra konklusjoner fra de ulike analysene.

Kapittelet starter med å presentere fire tabeller som benyttes til resten av analysen. Tabell 4.1 presenterer median, standardavvik og VIF verdien til alle variablene som benyttes i analysen. Tabell 4.2 er en fullstendig korrelasjonsmatrise med alle variablene benyttet i undersøkelsen. Tabell 4.3 og tabell 4.4 er sammenfattet presentasjon av flere regresjonsanalyser med intensjoner, holdninger, subjektive normer og PBC som avhengige variabler. Disse fire tabellene benyttes om hverandre i analysen for å forklare resultatene opp mot hypotesene.

Tabell 4.1: Median, standardavvik og VIF-verdi.

	Median	St. avvik	VIF
Holdninger	,00	1,00	1,087
Subjektive Normer	,00	1,00	1,037
PBC	,00	1,00	1,087
Kurs	,2050	,40471	1,087
Yrkesfag	,2000	,40100	1,127
Spesialisering	,1650	,37211	1,060
Erfaring	,24	,428	1,252
Foreldre entreprenører	,3700	,48402	1,031
Foreldre høyere utdanning	,50	,501	1,155
Alder	33,70	8,041	1,255
Kjønn	,50	,501	1,119

Tabell 4.2 Korrelasjonsmatrise.

	Korrelasjon											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1 Kurs	1											
2 Yrkesfag	,057	1										
3 Spesialisering	,068	-,092	1									
4 Erfaring	,151*	,042	,090	1								
5 Holdninger	,056	-,062	,084	,202**	1							
6 Subjektive Normer	,097	-,029	,124	,085	,000	1						
7 PBC	,075	,077	,090	,199**	,000	,000	1					
8 Foreldre entreprenører	,023	,033	-,042	,056	,004	-,062	,068	1				
9 F. høyere utdanning	,020	-,167*	,086	,102	,096	,016	,115	-,051	1			
10 Alder	-,129	,271**	-,113	,145*	-,063	-,004	-,057	-,008	-,282**	1		
11 Kjønn	-,084	-,072	-,051	,213**	,157*	-,048	,038	-,079	-,025	-,016	1	
12 Intensjoner	,111	-,063	,291**	,219**	,585**	,163*	,253**	-,010	,074	-,141*	,186**	1

*** indikerer $p < 0.001$, ** indikerer $p < 0.01$, * indikerer $p < 0.5$, (two tailed test)

Korrelasjonsmatrisen i tabell 4.2 viser oss hvordan variablene samvarierer parvis. Vi ser at de bakenforliggende variablene i planlagt atferdsmodellen får en korrelasjon på 0. Bakgrunnen for dette er at vi, som forklart i metodekapittelet, har vi brukt PC-analyse til å lage målene i Ajzen-modellen. Noe som har ført til at all korrelasjon mellom variablene har forsvunnet. Dette har også ført til at vi har fått sterkere korrelasjoner mellom holdninger, subjektive normer og PBC mot intensjoner. Data fra korrelasjonsmatrisen benyttes videre i analysen for å indikere sammenhenger, mens vi så benytter regresjonsanalyser for å teste hypotesene.

Tabell 4.3: Regresjonsanalyser (Beta-verdier).

	Avhengige variabler			
	Holdninger	Subjektive normer	PBC	Intensjoner
Kurs	,029	,083	,041	,060
Yrkesfag	-,065	-,025	,075	-,012
Spesialisering	,043	,105	,064	,248***
Erfaring	,201**	,065	,188**	,227***
R	,224	,164	,229	,366
Justert R ²	,031	,007	,033	,166
F	2,582*	1,395	2,693*	7,543***

*** indikerer $p < 0.001$, ** indikerer $p < 0.01$, * indikerer $p < 0.5$, (two tailed test)

Videre vil vi nå se på regresjonsanalysene som vi skal benytte til hypotesetesting. Tabell 4.3 viser regresjonsanalysen med henholdsvis holdninger, subjektive normer, PBC og intensjoner som avhengig variabel og læringsvariablene som uavhengige variabler. Vi ser resultatene fra

regresjonsanalysen med holdninger som avhengig variabel mot læringsvariablene som uavhengige at den justerte korrelasjonskoeffisienten er lik ,031, noe som tilsier at vi forklarer 3,1% av variasjonen i holdninger gjennom læringsvariablene. Regresjonsanalysen for de subjektive normene som avhengig variabel mot læringsvariablene som uavhengige viser at den justerte korrelasjonskoeffisienten er på ,007 og vi forklarer dermed 0,7 % av variasjonen i subjektive normer gjennom læringsvariablene. Videre viser tabell 4.3 at regresjonsanalysen med PBC som avhengig variabel mot læringsvariablene som uavhengige variabler gir en justert korrelasjonskoeffisient på ,033 noe som tilsier at vi forklarer 3,3 % av variasjonen i variabelen PBC gjennom variablene om læring. Når vi setter opp intensjoner som avhengig variabel ser vi at vi får en justerte korrelasjonskoeffisient på ,116 noe som forteller at vi gjennom læringsvariablene forklarer 11,6 % av den totale variasjonen i intensjoner.

Tabell 4.4: Regresjonsmodeller (Beta-verdier).

	Modell 1	Modell 2
Holdninger	,563***	,518***
Subjektive Normer	,148***	,121*
PBC	,270***	,234***
Kurs	-	,027
Yrkesfag	-	,028
Spesialisering	-	,200***
Erfaring	-	,061
Foreldre entreprenører	-	-,012
Foreldre høyere utdanning	-	-,033
Alder	-	-,065
Kjønn	-	,103
R kvadrat	,409	,469
Justert R ²	,400	,438
F	45,227***	15,074***
R ² change		,60
F change		2,635**

*** indikerer $p < 0.001$, ** indikerer $p < 0.01$, * indikerer $p < 0.5$, (two tailed test)

Tabell 4.4 er en regresjonsanalyse med to ulike modeller. Modell 1 er regresjonsanalyse med holdninger, subjektive normer og PBC som uavhengige variabler mot intensjoner som avhengig variabel. I modell 2 tar vi inn læringsvariablene og kontrollvariablene som uavhengige variabler i tillegg til de som allerede er med i modell 1. Ved å legge til alle variablene i en analyse, får vi en reduksjon av signifikansverdien til variablene opp mot

intensjoner på grunn av intern korrelasjon mellom variablene. Det vil si at de uavhengige variablene sammen forklarer en del av variansen i intensjoner. Dette gjør at variabler som tidligere har vist seg signifikante mot intensjoner nødvendigvis ikke er det lengre fordi de forklares gjennom en av de andre variablene. Tabellen viser at modell 1 har en justert korrelasjonskoeffisient på ,400 mens i modell 2 er den økt til ,438. Vi øker altså forklaringsgraden til variansen i intensjoner med 3,8 % ved å ta med læringsvariablene og kontrollvariablene. Ved å se på F change verdien ser vi at denne økningen er signifikant på ,01 nivå.

4.1 Utdanning

For å se læringsvariablene opp mot hypotesene og om at de har påvirkning mot intensjoner har vi hovedsakelig valgt å se på dataene i korrelasjonsanalysen i tabell 4.2 og gjennomføre regresjonsanalyser.

4.1.1 Entreprenørskapskurs

I litteraturdelen argumenteres det for at kursene ungdomsbedrift og studentbedrift i regi av Ungt entreprenørskap har effekt på holdninger, subjektive normer og oppfattet atferdskontroll. Bakgrunnen for å teste opp mot de bakenforliggende faktorene i Ajzen modellen (1991) er at litteraturen hevder at disse kursene påvirker disse faktorene. Litteraturen skiller også mellom hvilke av faktorene som blir påvirket ut fra om du har elevbedrift, ungdomsbedrift eller studentbedrift, men vi har valgt et samlet mål og tester det opp mot alle faktorene. Disse påstandene har ført oss frem til følgende hypotese:

H1: De som har hatt kurs i regi av Ungt entreprenørskap på videregående eller høgsolen har mer positive holdninger, subjektive normer og høyere oppfattet atferdskontroll.

For å se på denne hypotesen har vi gjennomført regresjonsanalyser med henholdsvis holdninger, subjektive normer og PBC som avhengige variabler og entreprenørskapskurs som en av de uavhengige variablene. Vi ser i korrelasjonsanalysen (tabell 4.2) at kurs ikke korrelerer med noen av variablene i planlagt atferdsmodellen. Videre finner vi etter å ha sett på regresjonsanalysene i tabell 4.3 at entreprenørskapskurs ikke er signifikant mot noen av variablene i planlagt atferdsmodellen.

I tillegg til å se på entreprenørskapskurs opp mot de bakenforliggende faktorene i planlagt atferdsmodellen kan vi også se det opp mot intensjoner for å undersøke om det er noen

sammenheng der. Funnene vi gjør er at det viser seg heller ikke her å være noen signifikant sammenheng. Konklusjonen blir dermed at vi ikke finner støtte for vår hypotese og må forkaste denne. Bakgrunnen for at vi ikke finner sammenhenger mellom entreprenørskapskurs og de bakenforliggende faktorene slik det hevdes det skal være i litteraturkapittelet kan være mange og kompliserte. Vi har ingen grunnlag for en sikker konklusjon, men vil prøve å komme med noen forklaringer. En mulig forklaring er at entreprenørskapskursene rett og slett ikke skaper de holdningene, subjektive normene og den oppfattet mestring de prøver å formidle, og vi får dermed naturligvis ingen sammenheng. En annen forklaring kan være at respondentene har vært deltagere i kurs som ikke har fulgt konseptet i god nok grad slik at læringsutbyttet ikke har vært godt nok. Vi kan ikke på bakgrunn av våre data generalisere funnene våre på konseptet til Ungt entreprenørskap eller trekke noen konklusjoner om hva funnene skyldes.

4.1.2 Yrkesfag

Vår oppfatning av yrkesfag som en arena for positive holdninger til entreprenørskap har ført til at vi ønsker å se nærmere på dette. Vi tror at personer som har tatt yrkesfag har mer positive intensjoner. Bakgrunnen for dette er at en person med fagbrev har det lettere å starte en bedrift innenfor det fagfeltet han er utdannet innen. Basert på våre egne antagelser har vi satt opp en hypotese rundt hvordan respondentens bakgrunn fra yrkesfaglig skolegang påvirker entreprenørskapsintensjoner.

H2: De som har tatt en yrkesfaglig utdanning vil ha mer positive intensjoner.

I korrelasjonstabellen, tabell 4.2, ser vi at yrkesfag ikke korrelerer signifikant mot noen av variablene i modellen om planlagt atferd. Videre kan vi se fra tabell 4.3 at regresjonsanalysen med intensjon som avhengig variabel viser en standardisert regresjonskoeffisient på $-.012$ som tilsier at det ikke er en statistisk signifikant sammenheng. Vi er derfor nødt til å forkaste hypotesen da analysene viser at yrkesfaglig utdanning bidrar ikke til entreprenørskapsintensjoner.

Vi kan tenke oss at noe av grunnen til at vi ikke finner at de som har yrkesfaglig bakgrunn har sterkere intensjoner mot entreprenørskap er utvalget. Dette spørsmålet blir ikke først og fremst stilt de som har tatt yrkesfag på videregående skole, men heller de som er ferdigutdannet med høyere utdanning. Noe av grunnen til at de kanskje har valgt høyere utdanning er fordi de ikke ser en fremtid i faget sitt og heller velger å gå i en retning som ansatt med høyere lønn som utdannelsen gir.

4.1.3 Spesialisering

I litteraturkapittelet diskuteres det rundt hvorvidt spesialisering innenfor entreprenørskap har effekt på entreprenørskapsatferd. På bakgrunn av denne diskusjonen har vi lansert følgende hypotese:

H3: Spesialisering valgt under studie på HHB gir positive intensjoner om å bli selvstendig næringsdrivende.

I korrelasjonsanalysen finner vi en korrelasjon på ,275 mellom spesialisering og intensjoner, noe som gir oss et signifikansnivå på ,01 nivå. Regresjonsanalysen viser en standardisert regresjonskoeffisient på ,248 som viser at det er en positiv sammenheng mellom spesialisering og entreprenørskapsintensjonen. Vi observerer at dette gir oss en statistisk signifikant sammenheng mellom spesialisering og entreprenørskapsintensjoner på ,001. Dette forteller oss at respondenter som har hatt spesialisering innen entreprenørskap har større intensjoner til entreprenørskap. Funnene er så langt i samsvar med hypotesen. Videre ønsker vi å se om noe av denne sammenhengen kan forklares gjennom Ajzens (1991) modell for planlagt atferd. Modellen sier at andre variabler som påvirker intensjoner forklares gjennom variablene holdninger, subjektive normer og PBC.

Ved å se på spesialisering mot de andre avhengige variablene i tabell 4.3 ser vi hvorvidt spesialisering er signifikant med holdninger, subjektive normer og PBC. Tabellene viser at spesialisering ikke har en signifikant sammenheng med noen andre variabler i modellen om planlagt atferd (Ajzen, 1991). I tillegg ser vi av tabell 4.4 at når vi legger til variablene fra planlagt atferdsmodellen og kontrollvariablene som uavhengige variabler er fremdeles spesialisering signifikant med en standardisert regresjonskoeffisient på ,200, altså på ,01 nivå. Vi kan dermed konkludere med at sammenhengen spesialisering har mot intensjoner ikke kan forklares indirekte gjennom Ajzens modell, men er en variabel med direkte effekt på lik linje med holdninger, subjektive normer og PBC.

At vi finner en sammenheng mellom spesialisering og intensjoner kan ha flere årsaker. Den direkte effekten mot intensjoner er derimot noe som er litt mer utfordrende å forklare. Vi finner ikke støtte for en slik sammenheng i teorien, men den åpenbare konklusjonen av dette er at entreprenørskapsspesialiseringen skaper intensjoner blant studentene. På den andre siden er det ikke nødvendigvis dette som er tilfellet, men en mulig alternativforklaring kan være at intensjonene er skapt før valg av spesialisering. Personer som velger entreprenørskap som spesialisering kan allerede på forhånd ha intensjoner om å starte bedrift. Den sammenhengen

vi har funnet trenger dermed ikke være et resultat av at utdannelsen med spesialisering i entreprenørskap skaper intensjoner, men en følge av intensjoner som allerede var til stede. Ingen av disse forklaringene klarer vi å støtte ved hjelp av de dataene vi har tilgjengelig, men en longitudinell studie kan brukes for å undersøke dette.

En annen vinkling på sammenhengen mellom spesialisering og intensjoner er at under spesialiseringen kommer personene i kontakt med et fagmiljø hvor det skapes kontakter og venner som har og formidler positive meninger og holdninger for entreprenørskap.

Litteraturen påstår på bakgrunn av dette at de subjektive normene til en person som har tatt entreprenørskapsutdannelse kan være større enn de som ikke har gjort det.

4.1.4 Entreprenørskapserfaring

Vi har når vi operasjonaliserte variablene definert entreprenørskapserfaring som hvorvidt respondentene har erfaring med entreprenørskap på bakgrunn av 4 spørsmål. Vi ønsket å se på om respondentenes erfaring var en avgjørende faktor for entreprenørskapsintensjonen og har følgende hypotese:

H4: De som har erfaring innen entreprenørskap har mer positive intensjoner mot entreprenørskap.

Ut fra regresjonsanalysen i tabell 4.3 kan vi se at erfaring har en standardisert regresjonskoeffisient på ,227 noe som viser at vi har en positiv sammenheng mellom intensjoner og erfaring. Entreprenørskapserfaringer viser seg å være signifikant på ,05 nivå. Det er altså en signifikant sammenheng mellom intensjoner og entreprenørskapserfaring og vi får støtte for vår hypotese. For å se videre på denne sammenhengen ser vi på korrelasjonsanalysen mellom entreprenørskapserfaring opp mot variablene i planlagt atferd teorien i tabell 4.2. Vi kan se at erfaring korrelerer med holdninger med en korrelasjon på ,207 som fastslår at det er en signifikant korrelasjon på 0,01 nivå. I tillegg korrelerer erfaring med PBC, også her på ,01 nivå med en korrelasjonskoeffisient på ,203. Samtidig ser vi at erfaring korrelerer med intensjoner på ,01 nivå med en korrelasjon på ,259. Videre kan vi se hva som blir effekten når vi legger til de bakenforliggende variablene i planlagt atferdsmodellen samt kontrollvariablene som uavhengige variabler i regresjonsanalysen (se tabell 4.4, modell 2). Her oppdager vi at variabelen med entreprenørskapserfaring viser en standardisert regresjonskoeffisient på ,061. Da ser vi at entreprenørskapserfaringen mister effekten mot intensjoner ved at den ikke lengre er signifikant. Forklaringen på dette er at den effekten erfaring har på intensjoner forklares gjennom en av de andre variablene fordi de er korrelert.

For å teste om effekten vi først observerte forsvinner indirekte gjennom Ajzen (1991) modellen, valgte vi å se på regresjonsanalysene hvor variablene holdninger, subjektive normer og PBC var avhengige variabler (se tabell 4.3). Når vi ser på erfaring mot holdninger finner vi at erfaring er signifikant på ,01 nivå med en standardisert regresjonskoeffisient på ,201. For subjektive normer og erfaring finner vi ingen signifikant sammenheng. Derimot viser det seg at også PBC er signifikant mot erfaring på ,01 nivå med en standardisert regresjonskoeffisient på ,188. Vi kan dermed fastslå at det virker som at noe av effekten på intensjoner kan vise seg å gå gjennom holdninger og PBC slik teorien om planlagt atferd mener.

Vi kan derfor oppsummere med at den effekten vi fant til å begynne med mellom intensjoner og erfaring forklares gjennom en indirekte effekt på variablene holdninger og PBC i modellen om planlagt atferd. Hypotesen støttes dermed, men vi finner en indirekte sammenheng som forklarer sammenhengen mellom erfaring og intensjoner.

Forklaringen på denne sammenhengen vil vi prøve å forklare ut fra hva vi ser i litteraturen. I litteraturkapittelet hevdes det er mulig å øke PBC gjennom å ha erfaring og faktisk ha gjort det før. Ut fra dette kan vi trekke den konklusjonen at sammenhengen mellom erfaring og PBC kan komme fra at personens tidligere erfaring har skapt mer positiv oppfatning av egen mestring. Når det gjelder holdninger er det mer vanskelig å finne forklaringer på sammenhengen mellom erfaring og holdninger. Vi tror denne sammenhengen kan forklares med at holdningene er skapt på forhånd og er det som leder til erfaringen. Gjennom allerede å ha holdninger til entreprenørskap er det større sannsynlighet for at du skaffer deg erfaring innen området.

4.1.5 Oppsummering av læringshypoteser

I denne delen av analysekapittelet har vi sett på hypotesene vi har satt opp relatert til utdanningsteorien og deres effekter på etableringsintensjoner. Hypotesene rundt entreprenørskapskurs og yrkesfaglig skolegang finner vi ikke støtte for og må forkaste. For entreprenørskaps erfaring og valgt spesialisering finner vi støtte for hypotesene våre om sammenheng med entreprenørskapsintensjoner. For entreprenørskaps erfaring observerer vi at den effekten vi finner forsvinner når vi ser på sammenhengen gjennom teorien om planlagt atferd (Ajzen, 1991) slik litteraturkapittelet beskriver. Derimot finner vi en sammenheng i spesialisering som ikke kan forklares gjennom teorien om planlagt atferd. Det viser seg at respondentene som har hatt spesialisering har effekt på entreprenørskapsintensjoner som går ut over hva teorien om planlagt atferd kan forklare.

4.2 Teorien om planlagt atferd

I denne delen av analysekapittelet ønsker vi å teste våre data opp mot teorien om planlagt atferd (Ajzen, 1991). De hypotesene som testes er utformet for å teste variablene holdninger, subjektive normer og oppfattet atferdskontroll som det argumenteres med i litteraturkapittelet har sammenheng med intensjoner. For å teste hypotesene benytter vi oss av modell 1 i regresjonsanalysen i tabell 4.4 hvor vi ser på holdninger subjektive normer og PBC som uavhengige variabler mot intensjoner.

4.2.1 Holdninger

I litteraturkapittelet har vi presentert hvordan holdninger påvirker personers faktiske intensjoner til å bli entreprenører. Denne sammenhengen har ført til at vi har kommet frem til følgende hypotese rundt respondentenes holdninger:

H5: Dess mer positive holdninger respondentene har mot entreprenørskap, dess sterkere blir intensjonen om å bli entreprenør.

I korrelasjonsanalysen i tabell 4.2 finner vi at holdninger er korrelerte med intensjoner med en korrelasjon på ,548 noe som gir oss et signifikansnivå på ,01 nivå. Ut fra regresjonsanalysens modell 1 i tabell 4.4 kan vi se at holdninger er signifikant på ,01 nivå mot intensjoner med en standardisert korrelasjonskoeffisient på ,563. Vi konstaterer at korrelasjonskoeffisienten er relativt stor og gir støtte for sterk positiv sammenheng mellom holdninger og intensjoner. Ved å legge til læringsvariablene og kontrollvariablene i regresjonsanalysen i modell 2 i tabell 4.4 ser vi at den standardiserte regresjonskoeffisienten reduseres litt, men fremdeles forklares variasjonen i intensjoner slik at holdninger er signifikant på ,001 nivå. På bakgrunn av signifikansnivået og korrelasjonskoeffisienten kan vi si at vi finner støtte for vår hypotese om at positive holdninger til entreprenørskap forsterker intensjonen om å bli entreprenør. Dette resultatet viser at vår hypotese er i samsvar med de funn litteraturkapittelet rundt teorien om planlagt atferd forklarer.

4.2.2 Subjektive normer

Vi har tidligere i litteraturkapittelet gått gjennom at subjektive normer har blitt vist å ha en effekt mot personers intensjoner. På bakgrunn av denne teorien har vi følgende hypotese vi ønsker å teste:

H6: Dess mer positive de subjektive normene ovenfor entreprenørskap, dess sterkere blir intensjonen om å bli entreprenør.

Fra korrelasjonsanalysen i tabell 4.2 kan vi lese at subjektive normer korrelerer med intensjon med en korrelasjon på ,214 som tilsier en signifikant korrelasjon på ,05 nivå. I modell 1 i regresjonsanalysen i tabell 4.4 kan vi se at subjektive normer er signifikant på ,001 nivå mot intensjoner med en standardisert regresjonskoeffisient på ,148 noe som indikerer en positiv sammenheng mellom subjektive normer og entreprenørskapsintensjoner. Videre observerer vi at ved å inkludere læringsvariablene og kontrollvariablene i modell 2 i tabell 4.4 svekkes den standardiserte regresjonskoeffisienten litt, men vi får fremdeles en signifikant sammenheng mellom subjektive normer og intensjoner nå på ,05 nivå. Disse observasjonene gir oss støtte for vår hypotese. Vi finner at også denne variabelen stemmer med hva som er forventet å finne ifølge funnene til Ajzen og Gilbert Cote (2008) om at målet på subjektive normer er noe svakere enn de andre variablene.

4.2.3 PBC - Oppfattet atferdskontroll

Oppfattet atferdskontroll diskuteres i litteraturkapittelet å ha en positiv sammenheng med intensjoner gjennom modellen om planlagt atferd (Ajzen, 1991). På bakgrunn av dette har vi laget følgende hypotese:

H7: Dess bedre respondentenes oppfattelse av egen mestring, dess sterkere blir intensjonen om å bli entreprenør.

Tabell 4.2 viser en korrelasjon på ,229 mellom PBC og intensjoner. Dette gir oss en signifikant sammenheng på ,05 nivå. I regresjonsanalysen i modell 1 i tabell 4.4 kan vi lese at oppfattet atferdskontroll er signifikant på ,001 nivå mot intensjoner. Den standardiserte korrelasjonskoeffisienten for holdninger er på ,270. For å se nærmere på disse funnene ser vi på PBC mot intensjoner i modell 2 i tabell 4.4 hvor vi har tatt med læringsvariablene og kontrollvariablene som uavhengige variabler. Vi observerer at den standardiserte regresjonskoeffisienten til PBC reduseres litt til ,234 grunnet korrelasjon mellom de uavhengige variablene. På bakgrunn av disse dataene kan vi konkludere med at vi får støtte for vår hypotese om at respondentenes oppfattede mestring fører til økte entreprenørskapsintensjoner. Våre funn med sammenheng mellom oppfattet atferdskontroll og intensjoner stemmer også med litteraturkapittelet om planlagt atferd.

4.2.4 Oppsummering av variablene om planlagt atferd

Bakgrunnen for å sette opp disse hypotesene var å teste hvorvidt svarene i undersøkelsen vår stemmer i forhold til teorien om planlagt atferd (Ajzen, 1991). Vi ser at resultatene fra analysene av holdninger, subjektive normer og atferdskontroll alle støtter hypotesene våre.

Alle variablene er signifikante mot intensjoner. Vi finner at holdninger og PBC er signifikant på ,001 nivå, mens subjektive normer er signifikant på ,05 nivå når vi tar med læringsvariablene og kontrollvariablene. Dette forklares også gjennom litteraturen med at Ajzen (2002) også finner en svakere sammenheng mellom subjektive normer og intensjoner enn ved de andre to variablene. Dermed kan vi konstatere at vi ser at alle de bakenforliggende variablene i teorien om planlagt atferd har sammenheng med intensjoner på lik linje som litteraturen hevder det er. Dette resulterer i at vi finner støtte for hypotesene våre relatert til teorien om planlagt atferd i undersøkelsen.

4.4 Oppsummering

I analysekapittelet har vi presentert alle resultatene og benyttet de til hypotesetesting ved hjelp av analysemetoder. Bakgrunnen for hypotesetesting var å finne sammenhenger med entreprenørskapsintensjoner og utdanning. For å se på dette har vi testet læringsvariabler opp mot intensjonsvariabelen. I tillegg har vi testet modellen for planlagt atferd mot etableringsintensjoner og sammenlignet denne med læringsvariablene. Formålet med dette var å se hvor mye av etableringsintensjonen utdanningsvariablene kan forklare og hva teorien om planlagt atferd (Ajzen, 1991) forklarer. Ved å sette disse to hovedhypotesene opp mot hverandre får vi se hvor mye av etableringsintensjonen som utdannelsen forklarer går gjennom planlagt atferdmodellen.

Metodene vi har benyttet for å analysere dataene er korrelasjonsanalyse og regresjonsanalyse. Først har vi gjennomgått resultatene vi har i tilknytning til hypotesene om entreprenørskapsopplæring. Hypotesene rundt entreprenørskapsopplæring var relatert til målet for intensjoner som senere ble testet. I del to ble resultatene testet opp mot teorien om planlagt atferd hvor vi så på hvorvidt våre data korresponderer med litteraturkapittelet.

Vi kan se av tabell 4.5 en oppsummering av hypotesetestingen. Vi fikk støtte for alle hypotesene som er relatert til planlagt atferdsmodellen, noe som gjør at vi kan resonere med at respondentene passer inn i modellen i følge litteraturkapittelet. Ved testing av hypotesene relatert til opplæring fikk vi støtte for to av hypotesene, mens vi måtte forkaste de to andre. Det mest overraskende funnet vi gjorde under hypotesetestingen var å konstatere at vi finner en sammenheng mellom spesialisering i entreprenørskap på HHB og etableringsintensjoner ut over det modellen om planlagt atferd forklarer.

Tabell 4.5: Resultater fra hypotesetestingen.

Hypoteser	Resultat
H1: De som har hatt kurs i regi av Ungt entreprenørskap på videregående eller høyskolen har mer positive holdninger, subjektive normer og høyere oppfattet atferdskontroll.	Forkastes
H2: De som har tatt en yrkesfaglig utdanning vil ha mer positive intensjoner.	Forkastes
H3: Spesialisering valgt under studie på HHB gir positive intensjoner om å bli selvstendig næringsdrivende.	Støttes
H4: De som har erfaring innen entreprenørskap har mer positive intensjoner mot entreprenørskap.	Støttes
H5: Dess mer positive holdninger respondentene har mot entreprenørskap, dess sterkere blir intensjonen om å bli entreprenør.	Støttes
H6: Dess mer positive de subjektive normene ovenfor entreprenørskap, dess sterkere blir intensjonen om å bli entreprenør.	Støttes
H7: Dess bedre respondentenes oppfattelse av egen mestring, dess sterkere blir intensjonen om å bli entreprenør.	Støttes

---

Vi vil bruke resultatene fra analysekapittelet videre i neste kapittel hvor vi skal trekke trådene fra de to hovedhypotesene sammen og konkludere. Resultatene i analysekapittelet vil vi se på i sammenheng med våre to hovedhypoteser som er tilknyttet de underhypotesene vi har testet i dette kapittelet. På bakgrunn av resultatene fra underhypotesene i analysen vil vi forsøke å trekke konklusjoner rundt hovedhypotesene og besvare oppgavens problemstilling.

5. Konklusjon

I dette kapittelet tar vi for oss resultatene i analysekapittelet og prøver å trekke noen konklusjoner rundt hovedhypotesene og problemstillingen i oppgaven.

Formålet med denne oppgaven var å se på hvor viktig utdanning er for etablererintensjoner hos ferdigutdannede økonomistudenter ved HHB. For å undersøke dette har vi analysert dataene i sammenheng med teorien om planlagt atferd som litteraturkapittelet sier skal forklare intensjoner. Hovedfunnene i analysene viste at vi gjennom teorien om planlagt atferd forklarer cirka 40 % av variasjonen i etableringsintensjoner. Ser vi dette resultatet i sammenheng med vårt mål på utdanning finner vi at ved å ta med utdanning forklarer vi 3,8 % mer av variasjonen i intensjonsvariabelen. Vi finner også at ved kun å se utdanning mot intensjoner finner vi at det alene forklarer 16,6 % av variasjonen.

På bakgrunn av disse resultatene vil vi forsøke å forklare i hvor stor grad utdanning påvirker entreprenørskapsintensjoner og dermed svare på spørsmålet om hvor viktig utdanning er. Sammenhengene vi finner mellom entreprenørskapsutdanning og intensjoner viser seg å forklare kun noen få prosent ekstra i tillegg til hva teorien om planlagt atferd gjør. Vi må derfor dra konklusjonen om at Ajzens modell forklarer en stor del av utdanningsvariablene gjennom holdninger, subjektive normer og PBC. Selv om mye forklares gjennom teorien om planlagt atferd finner vi også noe som ikke gjør det. Et av spørsmålene våre i undersøkelsen var om respondenten hadde spesialisering eller profilering innen entreprenørskap på HHB. Resultatene fra analysen av denne variabelen viste at de som hadde entreprenørskap på HHB har større intensjoner enn teorien om planlagt atferd klarer å beskrive. Vi finner altså at spesialisering og profilering innen entreprenørskap har en signifikant direkte effekt på entreprenørskapsintensjonene. Som tidligere presentert finner vi at utdanning forklarer alene 16,6 % av intensjonene, mens når vi ser hvor mye ekstra vi forklarer i tillegg til planlagt atferd viser det at utdanning bare står for 3,8 % ekstra. Forklaringen på dette er at de 12,8 % av forklaringsgraden som forsvinner forklares gjennom planlagt atferdsmodellen. Vi vil likevel argumentere for at de innledende 16,6 % forklaringsgrad vi fant står for utviklingen av noen av holdningene, subjektive normene og PBC som planlagt atferdsmodellen består av er skapt på bakgrunn av utdanning innen entreprenørskap.

Hvilken vei sammenhengene går er vanskelig å forklare, men et poeng er at holdninger, subjektive normer og PBC kan skapes under utdannelsen og derfor finner vi at for eksempel

entreprenørskapskurs forklares gjennom disse variablene. Samtidig skal vi være åpne for alternative forklaringer slik som at holdningene, subjektive normene og PBC er skapt allerede på forhånd og er grunnen til at personene velger spesialisering i entreprenørskap under utdannelsen.

Selv om sammenhengene mellom teorien om planlagt atferd og intensjoner er så entydige og forklaringsgraden er stor kan vi likevel forsvare at utdanning innen entreprenørskap er viktig.

5.1 Kritikk av oppgaven

Under utforming av spørreskjemaet ble det gjort en vurdering av hvilke spørsmål vi ønsket å stille for å svare på problemstillingen. Vi må i ettertid stille oss spørsmålet om hvorvidt vi har klart å få med nok spørsmål til å dekke de områdene vi ønsket å forklare. I analysedelen ender vi opp med 4 variabler for å forklare utdanningsnivå og ser at vi bare får en merforklaring på 3,8 % utover planlagt atferdsmodellen. Ut fra dette kan vi tenke oss at ved å legge til flere spørsmål om utdanningen kunne vi oppnådd et bedre forklaringsmål. Det er derfor mulig vi har utelatt noen utdanningsvariabler som kan forklare entreprenørskapsintensjonene ytterligere.

Det er vanskelig å sikre og kontrollere at respondentene har oppgitt korrekte opplysninger i spørreskjemaet. Et poeng med undersøkelsen som hjelper til med å gjøre opplysningene bedre er at spørreskjemaet er relativt kort i den forstand at få spørsmål gir respondentene mer fokus på undersøkelsen. Respondentene går ikke lei av å svare på spørsmål slik at kvaliteten på opplysningene synker mot slutten. For å påse at vi kun fikk svar fra personer som var med i utvalget vårt benyttet vi oss av personlig ID, men vi kan ikke være 100 % sikre at vi ikke har sendt denne til et telefonnummer som har skiftet eier siden det ble oppdatert i våre lister. I tillegg kan det hende kvaliteten på svarene er dårligere blant de respondentene som har svart sist, siden vi sendte mange purringer og "presset" respondentene til å svare.

Gjennom oppgaven har vi blandet noen begreper. Vi benytter oss av entreprenørskapsintensjoner, etablererintensjoner, intensjoner om entreprenørskap og etablerertilbøyeligheten om hverandre og bruker disse som et og samme begrep. I tillegg bruker vi begrepene oppfattet atferdskontroll, evne til mestring, oppfattet mestringskontroll og PBC om hverandre med samme betydning.

Det er mulig undersøkelsen vi har benyttet for å belyse problemstillingen er feil for å kunne trekke mer sikre konklusjoner. Kanskje burde problemstillingen vært undersøkt gjennom en

longitudinell undersøkelse med kontrollgruppe hvor etablererintensjoner ble målt flere ganger i løpet av utdannelsen, samt etter utdannelsen.

5.2 Forslag til videre forskning

Undersøkelsen tar for seg et utvalg av ferdigutdannede økonomer fra Handelshøgskolen i Bodø. Det hadde vært interessant å gjennomføre en lignende undersøkelse ved andre utdanningsinstitusjoner og se om de har spesialiseringer eller kurs som er like signifikante mot intensjoner som det vi har funnet. Datamaterialet samlet inn i forbindelse ved denne undersøkelsen har potensialet til å gjennomføre en rekke undersøkelser vi ikke har valgt å se på. Det vil for eksempel være mulig å se på faktorer som lønn, størrelse på bedriften, offentlig eller privat, hvor i landet du er fra, stillingsnivå, nærig bedriften tilhører, jobbsituasjon og innovasjonsgrad i arbeidet ditt, bare for å nevne noen.

Vi har undersøkt hvor viktig utdanning er for entreprenørskapsintensjoner for folk som har økonomiutdanning. Det kan også være interessant å se på andre grupper og hvor viktig entreprenørskapskurs har vært for deres entreprenørskapsintensjoner. Rotefoss (2009) forklarte hva hun mente utdannelsen forsøkte å påvirke på de forskjellige stadiene i utdanningsløpet. Det kan være interessant å undersøke om det er mulig å finne et skille på hvordan undervisningen er lagt opp på hvordan den fungerer på elevenes/studentenes holdninger, subjektive normer og PBC.

For å kunne bedre måle en effekt av et tiltak forskeren ønsker å finne ut er det lurt å undersøke to grupper: en forsøksgruppe og en kontrollgruppe. Gjennom å gjennomføre en longitudinell undersøkelse på for eksempel Handelshøgskolen i Bodø, kan du med større sikkerhet uttale deg om hvordan intensjonene de opparbeider seg gjennom studie.

Videre forskning på utdanning mot entreprenørskap burde i våre øyne gjøres gjennom longitudinelle undersøkelser over lang tid. Det knytter seg noen forskningsetiske problemer rundt dette ved at man blant annet trenger en kontrollgruppe som ikke får samme kurs i entreprenørskap. Dette er noe av hovedgrunnen til at det er gjort lite av denne typen forskning på effekten av utdanning av entreprenørskap. Til tross for de etiske problemene rundt denne typen undersøkelse mener av at dette vil være den beste måten til å fullstendig forstå effekten av utdanning av entreprenørskap.

Referanseliste

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 1.63

Ajzen, I. (2002). Perceived behavioral control, self-efficacy, locus of control, and the theory of planned behavior. *Journal of Applied Social Psychology*, 32, 665-683.

Ajzen, I. & Fishbein, M., (1980). *Understanding Attitudes and Predicting Sosial Behaviour*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall Inc.

Ajzen, I., & Gilbert Cote, N. (2008). Attitudes and the prediction of behavior. i W. D. Crano & R. Prislin (Eds.), *Attitudes and attitude change* (s. 289-311). New York: Psychology Press

Aslesen, S. (1997). *Entreprenørskapsutdanning i Norge*, Senter for Næringsutvikling og Entreprenørskap Kunnskapsdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, kommunal- og regionaldepartementet (2004). *Se mulighetene og gjør noe med dem! (strategi for entreprenørskap i utdanningen)*. 2004-2006

Articlesnatch.com (u.d) Hvorfor papir må resirkuleres, lastet ned 18. mai 2009, fra <http://www.articlesnatch.com/no/Article/WHY-PAPER-HAS-TO-BE-RECYCLED-/340289>

Asphjell, A. (2003, 22. jan) - Reduser professorlønnen!, Lastet ned 10. Mai 2009, fra http://www.universitetsavisa.no/ua_lesmer.php?kategori=nyheter&dokid=3e2fa415ad2d25.76115831

Bandura, A. (1977) *Self-efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change*. *Psychological Review*, Vol. 84, No. 2, s. 191-215

Bullvåg, L., Jenssen, S.A., Kolvereid, L., & Åmo, B. W. (2009). *Global Entrepreneurship Monitor entreprenørskap i Norge 2008*. Bodø: Høgskolen i Bodø

Bullvåg, L, Kolvereid, L., & Åmo, B. W. (2007). *Global Entrepreneurship Monitor entreprenørskap i Norge 2006*. Bodø: Høgskolen i Bodø

Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, Attitude, Intention, and Behavior: An Introduction to Theory and Research*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Fugleberg, O. & Kristianslund, I. (1995). *Innføring i regresjonsanalyse og multivariate metoder*, Oslo: Bedriftøkonomens forlag

Garvan, T.N. & O'Conneide, B. (1994), *Entrepreneurship education and training programmes: a review and evaluation – Part 1*, *Journal of European Industrial Training*, Vol. 18 No.8, s.3-10.

Grønli, K.S. (2002, 1. nov). - Over til bachelor og master. Lastet ned 19. april 2009, fra Forskning.no: <http://www.forskning.no/artikler/2002/november/1035891976.78>

Haugum, M. (2005). *Ungdomsbedrifter og entreprenørskap 2005*, Steinkjær: Nord-Trøndelagsforskning

Hernes, S. (2009). *Personlig kommunikasjon*

Iakovleva, T. (2007). *Factors Associated with new venture performance: The context of St. Petersburg*, Bodø: Høgskolen i Bodø

Iakovleva, T., & Kolvereid, L. (2005). *New firm performance: conceptual perspectives*. i Fayolle, A. Kyrö, P., & Ulijn, J. (2005) *Entrepreneurship research in Europe : outcomes and perspectives* (s. 80-101).

Johannessen, A., Kristoffersen, L. & Tufte, P.A. (2004). *Forskningsmetode for økonomisk-Administrative fag*, Oslo: Abstrakt forlag as

Klimaloftet.no (2007) *Redd miljøet: Gjør noe!*, lastet ned 18. mai 2009, fra http://www.klimaloftet.no/upload/VEDLEGG/EBmiljohefte_2007-ny.pdf

Kolvereid, L. (2006) *Potensielle entreprenører*, i Jensen, J.I. Kolvereid, L og Erikson, T. (2006). *Perspektiver på entreprenørskap*. (s. 25-38) Kristiansand: Høyskoleforlaget

Kolvereid, L. & Thune-Holm, A. (1999). Gründerboken – Hva må til for å lykkes som gründer, Oslo: Cappelen Akademisk

Kolvereid, L. & Åmo, B.W. (2006). Entrepreneurship among graduates from business school: A Norwegian case. Bodø Graduate School of Business, Working paper no. 2/2006.

Kristensen, P. (2005, 20. jan). Avhengige målefeil i observasjonsstudier, Lastet ned 5. Mai 2009 fra http://www.tidsskriftet.no/?seks_id=1134374

Kunnskapsdepartementet (u.d). Kvalitetsreformen - overgang til ny gradsstruktur, 3-årige studieløp og nye vurderingsformer, Lastet ned 2. Mai 2009 fra Kunnskapsdepartementet: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/Ryddemappe/kd/norsk/tema/utdanning/hoyereutdanning/tema/kvalitetsreformen/Kvalitetsreformen-overgang-til-ny-gradsstruktur-3-arige-studielop-og-nye-vurderingsformer.html?id=412342>

Landström, H (2000). Entreprenørskapets rötter, Lund: Studentlitteratur

Matthews, C. H. & Moser, S. B. (1995): Family background and gender: implications for interest in small firm ownership, *Entrepreneurship & Regional Development*, 7, s 365 – 378

Møller, G. (1998): Kartlegging av opplæring- og oppfølgingstiltak for etablerere, Telemarksforskning-Bø Rapport nr. 146/1998

Rotefoss, B. (2009). Personlig kommunikasjon

Rotefoss, B. & Nyvold, C.A. & Ovesen, S. (2008): Evaluering av regjeringens strategiplan for entreprenørskap i utdanningen 2004-2008: Se mulighetene og gjør noe med dem”, Bodø: KPB-rapport 4-2008

Søfting, E. & Alsos, G.A. (2006): Entreprenøriell læretid, NF-rapport nr. 10/2006

Søfting, E. & Alsos, G.A. (2006): Prosjekt Lærlingbedrift, NF-arbeidsnotat nr. 1004/2006

Solstad, K.J. (2000). Entreprenørskap - Noko for skolen? NF-Rapport nr. 12/2000, Lastet ned 3. Mars 2009 fra http://www.nordlandsforskning.no/files/Rapporter%202000/rapp_12_00.pdf

Svein Egil Hatlevik, S.E. (2004, 8. Nov). - Akademikerbarn vinnere i arbeidslivet, Lastet ned 10. Mai 2009, fra <http://universitas.no/nyhet/4591/akademikerbarn-vinnere-i-arbeidslivet/hl:Like+muligheter+men+ulikt+utbytte/>

The Pennsylvania State University (u.d). Lesson 16: Factor Analysis, lastet ned 5. Mai 2009 fra http://www.stat.psu.edu/online/development/stat505/16_factor/07_factor_commun.html

Tkachev, A Kolvereid (1991): Self-employment intentions among Russian students, *Entrepreneurship & Regional Developmen*, 3, s. 269-280.

Wickham, P.A (1998): Strategic entrepreneurship: a decision-making approach to new venture creation and management, London: Pitman Pub

Wikimedia Foundation Inc(u.d) Teorien om overveid handling, Lastet ned 9. Februar 2009, fra http://no.wikipedia.org/wiki/Teorien_om_overveid_handling

Vedlegg 1 – Brev til utvalget

«FORNAVN» «ETTERNAVN»

«ADRESSE_1»

«POSTNR» «POSTSTED»

Handelshøgskolen i Bodø

Bodø, 24. Februar 2009

Kandidatundersøkelsen 2009

Handelshøgskolen i Bodø (HHB) utfører jevnlig en undersøkelse blant tidligere studenter for å kartlegge effekten av studietilbudet ved HHB. Som tidligere år, ber vi om opplysninger om din jobbsituasjon. Opplysningene skal brukes i rekrutteringsarbeidet og til master og bacheloroppgaver.

Nytt for året er at undersøkelsen er sendt ut til alle tidligere master og bachelorstudenter som har fullført utdanning ved HHB etter 2005. Denne gruppen består bare av 400 studenter og det er derfor viktig at du besvarer skjemaet, da vi vil ha opplysningene så representative som mulig.

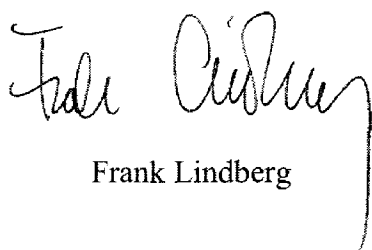
Alle svar behandles anonymt og presentasjon av data gjøres slik at det ikke er mulig å gjenkjenne enkeltindivider. Vi vil forsøke å kompensere for tiden du har brukt ved å trekke ut Flax-lodd til noen av de som har besvart undersøkelsen.

Vi håper du vil bidra til vår undersøkelse. Spørreundersøkelsen besvares på internettadressen: <http://www.hibo.no/svar>

Fyll inn din personlige kode som innlogging til spørreskjemaet: «ID»

HHB ser gjerne at du besvarer spørreskjemaet så snart som mulig, og helst innen 6. Mars.

Dekanus

Frank Lindberg

Fakultetsdirektør

Steinar Stene-Sørensen

Bodø Graduate School of Business

Kandidatundersøkelse HHB 2009

Velkommen til kandidatundersøkelsen til Handelshøgskolen i Bodø for 2009. Vi ved HHB trenger informasjon om din karriere for å forberede oss og tilby studentene en bedre utdanning og for å tilby samfunnet stadig bedre kandidater. Vi håper derfor at du vil besvare vår undersøkelse. Det tar deg gjerne 7 minutter. På forhånd takk.

Angi bruker-ID oppgitt i brevet/SMS *

Neste >>

5 % completed

Kandidatundersøkelse HHB 2009

Del A Generell informasjon

Sivil status

- Gift/samboende
 Singel
 Skilt/separert/enke(mann)

Angi Ja eller Nei på følgende spørsmål:

	Ja	Nei
Er/var faren din selvstendig næringsdrivende?	☐	☐
Er/var moren din selvstendig næringsdrivende?	☐	☐
Har/hadde faren din høyskole/universitetsutdanning?	☐	☐
Har/hadde moren din høyskole/universitetsutdanning?	☐	☐

Vennligst oppgi postnummeret på det stedet der du bodde, da du var i konfirmasjonsalderen, ca 15 år (Hvis du bodde i utlandet skriv "0").

Neste >>

11 % completed

Vedlegg 2 - Spørsmål fra spørreskjema på internett

Entreprenørskap blant ferdigutdannede økonomer

Del B Utdanning

Vennligst angi Ja eller Nei på følge spørsmål:

	Ja	Nei
Har du yrkesfaglig utdanning fra videregående skole?	☐	☐
Hadde du entreprenørskap som profilering/spesialisering ved HHB?	☐	☐
Holder du på med, eller har du fullført annen høyere utdanning andre steder enn ved Høgskolen i Bodø?	☐	☐
Har du hatt noen form for studentverv ved HHB?	☐	☐
Har du fullført noen formell tilleggsutdanning etter at du var ferdigutdannet ved HHB?	☐	☐
Startet du studentbedrift når du gikk på HHB?	☐	☐
Startet du ungdomsbedrift når du gikk på videregående skole?	☐	☐

Hvor mange år med fulltids yrkeserfaring har du? (Skriv "0" hvis ingen)

Neste >>

16 % completed

Del C Arbeid

Hva er din nåværende yrkesstatus?

- Velg alternativ - ▼

- Velg alternativ -

Heltidsansatt (minst 35 timer/uke)

Deltidsansatt (under 35 timer/uke)

Selvstendig næringsdrivende

Svangerskapspermisjon/annen lønnet permisjon

Hjemmeværende

Arbeidsledig/permittert

Student/videreutdanning

Militær førstegangstjeneste

Annet

Er du hovedbeskjeftiget i en virksomhet som er eid av foreldrene dine eller noen av slektingene dine?

- Ja
 Nei

Hvilken næring tilhører i hovedsak din nåværende arbeidsgiver?

- Velg alternativ -

Hvilket funksjonsområde arbeider du i hovedsak med ?

- Velg alternativ -
 - Velg alternativ -
 Administrasjon, ledelse
 Økonomi, regnskap, finans
 Markedsføring, salg, reklame, logistikk
 Personalføring, organisasjonsutvikling
 Ekstern konsulentvirksomhet
 Revisjon
 Undervisning, forskning
 Selvstendig næringsdrivende
 Innkjøp
 IKT / data
 Annet

Er du hovedbeskjeftiget i offentlig eller privat sektor?

- Offentlig
 Privat

Hvor mange ansatte har den virksomheten du arbeider for?

- 1-49
 50-99
 100-499
 500-999
 1000-4999
 5000+

På hvilket nivå er stillingen din plassert?

- Direktør, disponent o.l. (privat), ekspedisjonssjef, avdelingsdirektør o.l. (offentlig sektor), rektor, professor, instituttleder o.l. (undervisning)
 Avdelings-, økonomi-, regnskaps-, markedssjef o.l. (privat), underdirektør, byråsjef o.l. (offentlig sektor), lektor, studieleder o.l. (undervisning),
 Økonomi-, regnskaps-, markeds konsulent o.l. (privat), konsulent, førstekonsulent sekretær o.l. (offentlig sektor) adjunkt, vit.ass. (undervisning)

Om du ikke kan plassere stillingen din i listen din over, kan du angi stillingstittel i det åpne feltet under.

Stillingstittel

Neste >>

Kandidatundersøkelse HHB 2009

Vennligst oppgi din totale brutto lønn pr. år, inklusive overtid, bijobber og andre tillegg. NB OPPGI BELØPET I HELE KR

Hvor mange timer arbeider du totalt i gjennomsnitt per uke? (Inklusive fast arbeidstid, overtid, arbeid for biarbeidsgivere, konsulentvirksomhet, etc.)

Neste >>

37 % completed

Kandidatundersøkelse HHB 2009

Søkte du fulltidsarbeid da du var ferdig med økonomistudiet?

- Ja
 Nei

Hvor mange stillinger søkte du på før du fikk ditt første jobbtillbud? (Skriv "0" hvis ingen)

Etter at du ble uteksaminert fra HHB, har du noen gang vært uten heltidsarbeid?

- Ja
 Nei

Hvor mange måneder gikk det fra du var ferdig ved HHB til du begynte i din første fulltidsstilling? (Skriv "0" hvis ingen)

Neste >>

42 % completed

Hvor mange jobber har du søkt etter du begynte i din nåværende jobb?
(Skriv "0" hvis ingen)

Hvor mange jobbtillbud har du fått etter du begynte i din nåværende jobb?
(Skriv "0" hvis ingen)

Hvor mange ganger har du skiftet arbeidsgiver siden du ble uteksaminert
fra HHB? (Skriv "0" hvis ingen)

Har du til hensikt å bytte jobb i løpet av de neste tre årene?

- Ja
 Nei

Neste >>

47 % completed

Utsagnene nedenfor beskriver ulike aspekter ved belønningssystemet.
Sett kryss i den ruten som best beskriver hvor tilfreds du er med den
belønningen du mottar fra din nåværende hovedarbeidsgiver.

	Svært misfornøyd							Svært fornøyd
	1	2	3	4	5	6	7	
Utbetalt lønn etter skatt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Min nåværende faste bruttolønn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mitt generelle lønnsnivå	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Størrelsen på min nåværende lønn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Neste >>

53 % completed

Del D Entreprenørskap

Hvor mange bedrifter har du bidratt til å starte (eksklusiv studentbedrifter)? (Skriv "0" hvis ingen)

Vennligst svar Ja eller Nei på følgende spørsmål om ditt forhold til entreprenørskap

	Ja	Nei
Er det riktig at du eier, enten alene eller sammen med andre, en bedrift eller næringsvirksomhet som du er med på å lede?	☐	☐
Har du i løpet av de siste tre årene personlig investert penger i eller gitt lån til en ny bedrift eller næringsvirksomhet som ble startet av andre enn deg selv? (Ikke regn med kjøp av børsnoterte aksjer eller andeler i aksjefond.)	☐	☐
Er det riktig at noen du kjenner godt personlig har startet en bedrift eller næringsvirksomhet i løpet av de siste to årene?	☐	☐
Er det riktig at du forsøker nå, enten alene eller sammen med andre, å starte en ny bedrift eller næringsvirksomhet?	☐	☐
Er det riktig at du har, enten alene eller sammen med andre, til hensikt å starte en ny bedrift i løpet av de kommende 3 år?	☐	☐
Er det riktig at du forsøker nå, enten alene eller sammen med andre å starte en ny bedrift eller næringsvirksomhet på vegne av arbeidsgiveren din – det vil si noe som en del av jobben din?	☐	☐
Har du en forretningsidé som kan benyttes til å starte en bedrift?	☐	☐
Er det riktig at i løpet av de neste seks månedene vil det være gode muligheter til å starte en bedrift eller næringsvirksomhet der du bor?	☐	☐

Neste >>

Del E Kartlegging av atferdsmønster

I hvilken utstrekning er du uenig eller enig i følgende utsagn?

	Helt Uenig 1	2	3	Verken enig eller uenig 4	5	6	Helt Enig 7
Jeg vil heller eie min egen bedrift enn å få høyere lønn som ansatt hos noen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg vil heller eie min egen bedrift enn å velge en annen lovende karriere	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er personlig villig til å ofre mye for at min egen bedrift skal klare seg	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er villig til å arbeide mer med samme lønn i egen bedrift, enn som ansatt hos noen andre	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Neste >>

63 % completed

I hvilken utstrekning er du uenig eller enig i følgende utsagn?

	Helt Uenig 1	2	3	Verken enig eller uenig 4	5	6	Helt Enig 7
Min NÆRMESTE FAMILIE synes jeg burde strebe etter en karriere som gründer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mine NÆRMESTE VENNER synes jeg burde strebe etter en karriere som gründer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
MENNESKER SOM ER VIKTIGE for meg synes jeg burde strebe etter en karriere som gründer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Neste >>

68 % completed

I hvilken grad bryr du deg om hva:

	Jeg bryr meg overhodet ikke 1	2	3	4	5	6	Jeg bryr meg veldig mye 7
din NÆRMESTE FAMILIE synes, om du bestemmer deg for å strebe etter en karriere som gründer?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
dine NÆRMESTE VENNER synes, om du bestemmer deg for å strebe etter en karriere som gründer?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
MENNESKER SOM ER VIKTIGE FOR DEG synes, om du bestemmer deg for å strebe etter en karriere som gründer?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Neste >>

74 % completed

I hvilken utstrekning er du uenig eller enig i følgende utsagn?

	Helt Uenig	1	2	3	Verken enig eller uenig	4	5	6	Helt Enig	7
Hvis jeg ville, kunne jeg godt starte og drive en egen bedrift	☐		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Jeg ville hatt full kontroll over situasjonen, hvis jeg startet og drev min egen bedrift	☐		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Det er helt og holdent opp til meg om jeg velger å etablere egen bedrift	☐		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

Neste >>

79 % completed

I hvilken utstrekning er du uenig eller enig i følgende utsagn?

	Helt Uenig	1	2	3	Verken enig eller uenig	4	5	6	Helt Enig	7
Mitt profesjonelle mål er å bli en gründer	☐		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Jeg er bestemt på å etablere en bedrift i fremtiden	☐		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Jeg har veldig seriøse tanker om å etablere en bedrift	☐		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

Neste >>

84 % completed

Del F Innovasjon

Angi hvor stor grad følgende utsagn gjelder for deg i din jobb

	Svært liten grad	1	2	3	4	5	6	7	Svært stor grad
I hvor stor grad innebærer jobben din rettledning og rådgivning til personer som forsøker å starte eller videreutvikle egen bedrift?	☐		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I hvor stor grad bidrar du med utvikling av nye produkter eller markeder hos din hovedarbeidsgiver?	☐		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I hvor stor grad bidrar du med utvikling av nye rutiner eller prosessforbedringer hos din hovedarbeidsgiver?	☐		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Hvor mange års erfaring har du med innovasjonsprosesser? (Skriv "0" hvis ingen)

Neste >>

89 % completed

Er du medlem av styret i en eller flere bedrifter som er registrert i arbeidsgiverregisteret?

Ja Nei

Med frivillig organisasjon menes lag, forening, klubb, korps, festival, aksjon eller nettverk innenfor områder som for eksempel, kultur, idrett, politikk, fritidsaktiviteter, næringsutvikling eller samfunnsutvikling.

Entreprenørskap og frivillige organisasjoner

	Ja	Nei
Er du med i ledelsen av en frivillig organisasjon	☐	☐
Forsøker du nå, enten alene eller sammen med noen, å starte en frivillig organisasjon?	☐	☐
Har du i løpet av de siste 3 1/2 år, enten alene eller sammen med noen, startet en frivillig organisasjon?	☐	☐

Neste >>

95 % completed

Hvilken betydning har utdannelsen din fra HHB hatt for deg?

Helt til slutt ber vi om din e-mail adresse. Da kan vi sende deg resultatene av vår undersøkelse og vi kan sende deg informasjon om nye studietilbud tilpasset din utdanningsbakgrunn.

Din e-mail adresse

Send

100 % completed

Vedlegg 3: Fordelingskurver.

